

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**MOŽNOSTI VYUŽITÍ SKAUTSKÉ VÝCHOVNÉ METODY
V PRIMÁRNÍ ŠKOLE PLZEŇSKÉHO KRAJE**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Veronika Chmelíková

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Ladislav Podroužek, Ph.D.

Plzeň, 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 29. dubna 2022

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych ráda poděkovala panu doc. PaedDr. Ladislavu Podroužkovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat všem školám a třídním učitelům, kteří se na výzkumu podíleli.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	3
ÚVOD	4
1 MYŠLENKOVÉ ZÁKLADY SKAUTINGU	6
2 HISTORICKÉ KOŘENY SKAUTSKÉ VÝCHOVNÉ METODY	8
2.1 AMERICKÁ VĚTEV	8
2.2 BRITSKÁ VĚTEV	9
2.3 Z ANGLIE DO SVĚTA	10
2.4 SKAUTING U NÁS	11
2.5 ADAPTACE NA HISTORICKÝ VÝVOJ	12
3 SKAUTSKÁ VÝCHOVNÁ METODA	15
3.1 PRINCIPY A POSLÁNÍ SKAUTINGU	16
3.2 PRVKY SKAUTSKÉ VÝCHOVNÉ METODY	21
3.2.1 Skautský zákon a slib	22
3.2.2 Učení se činností	23
3.2.3 Družinový systém	23
3.2.4 Symbolický rámec	25
3.2.5 Příroda	26
3.2.6 Program osobního růstu	26
3.2.7 Podpora dospělými	28
3.3 DYNAMIKA SKAUTINGU	28
3.3.1 Vzdělávací cíle	29
3.3.2 Učení se příležitostí	29
3.3.3 Život ve skupině	30
3.3.4 Struktura a fungování	30
3.4 KLÍČOVÉ KOMPETENCE SKAUTINGU	30
3.4.1 Co umím a znám	32
3.4.2 Kdo jsem	32
3.4.3 Můj kamarád	33
3.4.4 Můj domov	33
3.4.5 Svět okolo nás	33
3.4.6 Příroda kolem nás	34
3.5 PRAKTICKÁ APLIKACE SKAUTSKÉ METODY	35
3.6 SKAUTSKÁ METODA V MEZINÁRODNÍM KONTEXTU	37
4 VÝZKUM – DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	38
4.1 METODOLOGIE VÝZKUMU	38
4.2 CÍL VÝZKUMNÉ ČÁSTI A HYPOTÉZY	39
4.3 VÝSLEDKY A ANALÝZA POLOŽEK DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	40
4.3.1 Skautský zákon a slib	43
4.3.2 Učení se činností	45
4.3.3 Družinový systém	46
4.3.4 Symbolický rámec	51
4.3.5 Příroda	54
4.3.6 Program osobního růstu	55
4.3.7 Podpora dospělými	58
4.4 INTERPRETACE DOSAŽENÝCH VÝSLEDKŮ A OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	59

4.4.1 Hypotéza č. 1	61
4.4.2 Hypotéza č. 2	62
4.4.3 Hypotéza č. 3	63
ZÁVĚR	64
RESUMÉ.....	67
SEZNAM LITERATURY	68
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ	70
PŘÍLOHY.....	72

SEZNAM ZKRATEK

BSA Boy Scouts of America

ÚVOD

„Skauting je myšlenkou živoucí a burčující. Nenechává lidi tam, kde jsou, ale vede je dál a výš, protože je promyšleným systémem výchovy a sebevýchovy“ (Charta českého skautingu, 2005). Tato myšlenka dokonale vystihuje směr skautingu. Dnes je skauting největším světovým hnutím s 30 miliony dětí a mladých lidí z asi 165 zemí všech kontinentů. Nevýhodou skautingu je to, že mnoho učitelů a odborníků vidí pod touto organizací jen způsob trávení volného času, nikoliv jeho silný výchovný dopad (Vallory, 2016).

Není všeobecně známo, že skauting je hnutí, které má silnou základnu především v rozvojových a nově vznikajících zemích, že je jednou z nejvýznamnějších výchovných organizací v arabských zemích a že v době, kdy byla založena světová skautská organizace, fungoval skauting již v polovině nezávislých států. Dané číslo pak nikdy nekleslo, ba naopak, zvýšilo se až na 83 procent. Málokoho překvapí, že skauting byl zakázán totalitními režimy a v komunistických zemích je nelegální dokonce dodnes. Překvapivou perličkou pak je, že více než dvě třetiny všech astronautů NASA byly skauty. Z 24 mužů, kteří se vypravili k povrchu Měsíce, bylo 20 skautů a z 12, kteří se po něm prošli, 11. Neil Armstrong, první člověk, který otiskl svou stopu na povrchu Měsíce, s sebou v tento historický milník měl skautský odznak (Vallory, 2016).

Skauting usiluje o všestranný rozvoj osobnosti. Výchova probíhá v kruhu vrstevníků a po většinu času v přírodě. Právě z tohoto důvodu je skauting stále atraktivní. Jedním z primárních cílů skautingu je snaha zlepšit svět, a to především změnou nitra každého člověka. Posláním skautingu je tedy zlepšovat svět skrze jednotlivce – je to jakýsi systém výchovy (Voňavková, 2005).

Již Jan Amos Komenský, známý jako „učitel národů“, prosazoval celostní rozvoj osobnosti. Zdůrazňuje důležitost učení se zkušeností propojené s vlastními smysly. J. A. Komenský napsal: *„Vzdělávání začíná a končí u opravdové zkušenosti, učení musí být spojeno s pobytem v přírodě, musí připravovat na život“* (Franc, 2007, str. 12). Jsou tedy již zde zmíněné základní prvky skautingu, o kterých bude více rozepsáno v následujících kapitolách.

Toto téma diplomové práce jsem si zvolila z důvodu, že již od svých 15 let působím jako skautská vedoucí oddílu světlušek, tedy děvčat ve věku 6 – 11 let. Dané téma mi je tudíž

velice blízké. Zároveň si myslím, že skautská výchovná metoda má velice blízko k učitelství 1. stupně základních škol, o tom ale až v samotné praktické části.

V teoretické části se nejprve zabývám myšlenkovými základy skautingu. Tato kapitola nám přibližuje postoj k výchově řady významných osobností, který značně ovlivnil formování skautské ideje. Důležitou kapitolou jsou historické kořeny skautské výchovné metody, kde se věnuji období od samotného vzniku skautingu na evropském i americkém kontinentu, přes šíření skautingu z Anglie do světa, skautingu u nás, až po jeho adaptaci na historický vývoj. Následně se zabývám principy a posláním skautingu, jednotlivými prvky skautské výchovné metody a dynamikou, klíčovými kompetencemi, praktickou aplikací skautské výchovné metody a rozdíly její aplikace v mezinárodním kontextu. Cílem teoretické části práce je přiblížit skautskou výchovnou metodu jako celek a v rámci analytické části zjistit, zda a jakým způsobem se jednotlivé prvky skautské výchovné metody užívají na 1. stupni základních škol, poukázat na společné prvky a zároveň identifikovat odlišnosti s učitelstvím na 1. stupni ZŠ.

1 MYŠLENKOVÉ ZÁKLADY SKAUTINGU

Myšlenkové základy skautingu historicky vycházejí z prací a děl řady významných osobností v průběhu několika staletí. Tyto myšlenky následně výrazně ovlivnily formování skautské ideje.

První myšlenkový zdroj o výchově lidstva, kterým se skauting inspiroval, najdeme již v období antiky, tedy 500 let před naším letopočtem. Již zde byl kladen důraz na harmonický rozvoj těla, duše i ducha, známý pod pojmem kalokaghatie. Dále skauting z období antiky navazuje na smysl pro řád, zvaný LOGOS, který nám umožňuje orientovat se ve světě a zároveň mu porozumět. Do skautské výchovy se tyto prvky promítají ve smyslu vědeckého poznání a systematického výchovného působení založeného na individuálním přístupu a dobré znalosti dítěte. V hodnotě kázně, sebepřekonání a respektování pravidel můžeme spatřovat jasnou linku ke zmiňovanému smyslu pro řád (Zajíc, 2001).

Dalším myšlenkovým základem skautingu je křesťanství. Jedná se o pojetí bratrství lidí, tedy všichni lidé jsou součástí velké lidské rodiny, jejímž otcem je Bůh (Zajíc, 2001).

Z období středověku, konkrétně z 11. – 13. století, skauting převzal rytířské ideály, a to zejména kladení důrazu na ochranu slabšího a důraz na čest. Paralelu k tomuto období můžeme spatřovat i v tom, že patronem skautů a skautek je sv. Jiří, obvykle vyobrazován na koni v boji s drakem (Šantora, 2012).

V 16. až 18. století docházelo k rozvoji výchovy a školství. Tři muži, Rabelais, Komenský a Rousseau, se snažili přesvědčit lidstvo o novém způsobu života a založili novou školu (Svojsík, 1991). Francouzský lékař a spisovatel Francois Rabelais, který nepovažoval za jediný zdroj poznání knihu, vychovával mládež k přírodě, rukodělné práci a k tělesným hodnotám (Šantora, 2012).

Jan Ámos Komenský ve svých dílech zmiňuje myšlenky skautingu velice blízké. Kládí důraz na celistvou výchovu, konkrétně v díle Všenáprava. Prosazoval učení hrou a pedagogický optimismus – tedy všechny děti jsou vychovatelné, jen to s nimi musíme umět (Zajíc, 2001). V díle Informatorium školy mateřské můžeme spatřovat dokonce určitou podobnost ke skautskému zákonu (Lom, 1990).

Francouzský filozof, pedagog a spisovatel Jean Jacques Rousseau ve svém díle, Emil – čili o výchově, které o dvě staletí později inspirovalo zakladatele skautingu Roberta Baden-Powella, zastává myšlenky, že „*lidská přirozenost je zdravá, ale pak se pokazí působením společnosti*“ (Zajíc, 2001, str. 8). Řešením pro Rousseaua byl útek z města do přírody (Šantora, 2012). Pro skauting je inspirací právě jeho smysl pro přírodu a její důležitost pro lidský život (Zajíc, 2001).

Mezi další osobnosti, které měly významný vliv na pojetí výchovy a utvořily jakýsi podklad skautingu, se řadí německý pedagog Johann Bernhard Basedow, který se zabýval praktickými pokusy moderní výchovy mládeže a je rovněž nazýván „otcem táboření“. Jako první se svou mládeží vyjel stanovat na dva měsíce do přírody (Šantora, 2012).

Skauting v Americe, ale i u nás ovlivnil americký myslitel Henry David Thoreau, autor knihy Walden aneb Život v lesích (Šantora, 2012). Jako jediný spojil dohromady své teoretické zásady s praxí a provedl návrat k přírodě (Lom, 1990).

Stopu v myšlenkách zakladatelů skautingu zanechal také britský filozof, spisovatel a malíř John Ruskin (Šantora, 2012). Jeho nosnou myšlenkou je, že „*dobrý život se musí opírat o dobré zásady*“ (Zajíc, 2001, str. 8). Jeho pokus o vytvoření výchovné společnosti Řádu sv. Jiří později inspiroval jeho přítele R. Baden-Powella k formulování skautského zákona a slibu (Zajíc, 2001).

V neposlední řadě by neměl být opomenut švýcarský pedagog a spisovatel Johann Heinrich Pestalozzi, který ve své knize Jak Gertruda učí své děti prezentuje své pedagogické názory. Ve svých výchovných metodách spojoval vyučování s praktickou prací a tvorbou (Lom, 1990).

2 HISTORICKÉ KOŘENY SKAUTSKÉ VÝCHOVNÉ METODY

Vznik skautingu se řadí na počátek 20. století a má dva základní směry, tedy na jeho vzniku se podíleli dva zakladatelé (Šantora, 2012). Americký spisovatel, přírodopisec, lovec Ernest Thompson Seton a anglický armádní důstojník Robert Baden-Powell, jejichž povolání výrazně ovlivnilo jejich způsob výchovy.

2.1 AMERICKÁ VĚTEV

Počátky nového hnutí mládeže můžeme pozorovat v období, kdy Ernest Thompson Seton koupil v Cos Cob poblíž amerického městečka Greenwich nedaleko New Yorku chatu s pozemkem. Pozemek byl obklopen lesem, skalami a divočinou. Místní mládež však pozemek ničila. Seton byl přesvědčený, že opravy by neměly smysl, proto vymyslel jiný způsob řešení. Pozval skupinku chlapců na víkend do své indiánské vesničky. Stanovil však pravidla, co si s sebou chlapci mohou vzít a co naopak ne. Seton připravil stany, týpí, kánoe a jídlo. Očekával, že přijde kolem 20 chlapců, byl ovšem překvapen, jelikož k němu zavítalo přes 40 jedinců. V průběhu dne Seton nechal chlapcům volný prostor. Večer však začal vyprávět příběhy o indiánech a přírodě. Právě tyto příběhy se staly základem touhy chlapců po vytvoření „indiánského kmene“. Chlapci neotáleli a určili si rovnou svého náčelníka, jeho zástupce, radu kmene, strážce ohně, pokladníka i kronikáře. Seton určoval pravidla hry, vytvořil zákoník a stanovy, ve kterých byla zakotvena odvaha, čest, laskavost a samostatnost (Šantora, 2012).

V roce 1902 Seton založil organizaci „Woodcraft Indians“, česky Ligu lesní moudrosti (Vallory, 2016). Cílem tohoto výchovného hnutí bylo prohlubovat v mládeži samostatnost a sžití se s přírodou a s indiánskými prvky (Lom, 1990). V tom samém roce Seton uspořádal již první tábor v Cos Cob poblíž amerického městečka Greenwich (Šantora, 2012).

Ernest Thompson Seton kladl důraz na duchovní základ ve smyslu oddání se „Velkému Duchu“, ne jako příslušnost k nějaké náboženské společnosti. Byl malíř a výtvarník, tudíž kladl důraz na krásu jak v projevech přírodních, tak lidských. Dbal na soulad života s přírodou, na tvořivost a na soudržnost rodiny (Zajíc, 2001).

V roce 1906 se pak sešel v Londýně s Robertem Baden-Powellem, aby porovnali Setonův způsob výchovy s programem nově vznikajícího hnutí – skautingem. Robert Baden-Powell

měl zájem od Setona leccos převzít, ale na některé věci se však díval jinak. Chtěl z chlapců vychovávat muže, kteří budou schopni sloužit své vlasti. Tomuto však nevyhovoval Setonův vzor indiána. Rozhodl se jít tedy vlastní cestou, avšak některé prvky ze Setonova woodraftu do svého programu taktéž zařadil (Šantora, 2012).

2.2 BRITSKÁ VĚTEV

Rozhodnutí věnovat se práci s mládeží se v Robertu Baden-Powellovi probudilo v roce 1899, kdy vypukla na jihu Afriky mezi britskými vojsky a Búry, potomky holandských přistěhovalců, válka. Plukovník Robert Baden Powell velel dvěma tisícům vojáků a dobrovolníků. V průběhu bojů Baden-Powell v pevnosti vytvořil zvláštní jednotku 18letých chlapců, které vedl jeden z jejich vrstevníků. Tato skupina mladíků pomáhala raněným a měla za úkol také rozvážet poštu, zásoby, zbraně i munici. Jejich úsilím nezklamat důvěru velitele na Baden-Powella velice zapůsobili (Šantora, 2012).

Robert Baden-Powell chtěl chlapce vychovávat k tomu, aby vedli mírový život a byli odpovědnými občany a dobrými lidmi. Své nápady, představy a cíle výchovy chtěl ověřit v praxi, a proto se v roce 1907 rozhodl uspořádat na jihoanglickém ostrůvku Brownsea experimentální tábor. Se svými přáteli a dvaceti chlapci naplánoval pobyt pod stany. Díky nadšeným chlapcům se tábor z plánovaného týdne protáhl na 10 dnů. Již zde Robert Baden-Powell uplatnil několik prvků skautské výchovné metody. Rozdělil chlapce do družin a každá družina měla svůj název, stan, svého rádce, „totemové zvíře“ a barvu. Do táborového programu byly zařazeny činnosti, jako jsou táboření, umění pozorovat, lesní moudrost, rytířskost, první pomoc, vlastenectví a hry. Po večerech Baden-Powell chlapcům vyprávěl u ohně příběhy ze svého dobrodružného života a zpíval exotické písně. Právě tímto táborem se začaly psát dějiny skautingu (Šantora, 2012).

Robert Baden Powell vložil do základů skautingu smysl pro řád, který má být oporou života. Tento důraz byl inspirován v antice. Dále kladl důraz na nutnost služby. Robert Baden Powell charakterizoval skauting jako „*praktické naplnění příkázání lásky k bližnímu*“ (Zajíc, 2001, str. 11). V neposlední řadě kladl Baden důraz na komplexní výchovu, tedy duševní, duchovní, tělesnou, sociální a mravní. V tomto bodu můžeme vidět návaznost na myšlenky Jana Ámose Komenského (Zajíc, 2001).

Ve výchově se řídil heslem: „*Nesmíte rybu chytati na to, co vám chutná, ale na to, co ryby rády*“ (Svojsík, 1991, str. 21). Jedině takto si mládež získáme, jen když jí poskytneme to, co má ráda. Můžeme říci, že právě na této myšlence je založen jeho výchovný systém. Nejprve si musíme získat důvěru, úctu a lásku mládeže, až poté můžeme, aniž by to mládež pozorovala, začít vychovávat (Svojsík, 1991). Robert Baden Powell se prostřednictvím hry snaží vychovávat charakterové vlastnosti dětí, smysl pro „fair play“ a tělesnou otužilost (Lom, 1990).

V roce 1908 Robert Baden-Powell vydal příručku *Scouting for Boys*. Jedná se o dobrodružné vyprávění, které zahrnuje Baden-Powellovo výchovné záměry. Samotné vyprávění je doplněno návody ke hrám. V návaznosti na vydání knihy uskutečnil Robert Baden-Powell v Londýně přednášku o novém směru výchovy chlapců. Tato akce měla veliký ohlas a vyvrcholila zrodem skautské organizace (Šantora, 2012).

Skauting, v té době jen chlapecký, se začal šířit celou Anglií jako lavina. Skupinky chlapců se scházely u táborového ohně a spaly ve stanech. Za svůj znak měli chlapci lilii, tehdy nazývanou jako hlavice šípů doplněnou kompasovou střelkou, která jim ukazovala správný směr. Začali nosit kroj, podávali si levou ruku a věděli, že si jsou navzájem bratry. Zdravili se třemi vztyčenými prsty. Třemi prsty proto, že připomínaly 3 body skautského slibu. Skrčený palec opřený o malíček znamená, že silnější chrání slabšího (Šantora, 2012).

2.3 Z ANGLIE DO SVĚTA

Po uplynutí jednoho roku v Anglii skautovalo přes 100 tisíc chlapců a postupem času se hnutí šířilo do kolonií, tedy Austrálie, Kanady, Irska, na Maltu, Nový Zéland a do jižní Afriky. Mimo britské společenství Commonwealth se v roce 1909 první skautskou zemí stalo jihoamerické Chile. Následně se přidala Evropa, konkrétně Belgie, Dánsko, Rusko a další země (Šantora, 2012).

Skauting se šířil neuvěřitelnou rychlostí do dalších a dalších států. V roce 1911 se uchýtil v českých zemích, které byly tehdy součástí Rakouska-Uherska. Spolu s myšlenkou se z anglické kolébky přejímaly také symboly, které si jednotlivé země přizpůsobily a upravily podle sebe. Například lilie, jakožto skautský znak, má různé tvary. Leckde byl použit také jiný název než v překladu anglického slova scout, znamenající zvěd, průzkumník, stopař. Ve Francii například používají označení „*éclaireurs*“, v Řecku se ujalo „*proskopi*“, v Polsku

„harcer“, v Maďarsku „czerkés“, ve Španělsku „esplorator“ a v Čechách „junák“ (Šantora, 2012).

V roce 1909 vznikl vodní skauting a o rok později skauting dívčí, zvaný Girl guides, o jehož zrod se zasloužila Baden-Powellova sestra Agnes. V roce 1912 se Robert Baden-Powell oženil s Olave St. Clair Soames, která se následně angažovala do organizace dívčího skautingu. V roce 1914 se připojila věková kategorie světlušek a vlčat, tedy dětí mladšího školního věku a o tři roky později kategorie roverů, tedy starších skautů – od 15 let výš (Šantora, 2012).

2.4 SKAUTING U NÁS

Na pomyslné startovní čáře skautingu v českých zemích lze spatřovat tři muže, a to Františka Hofmeistera, Jana Hořejšího a Antonína Benjamína Svojsíka. Slovo skaut ve spojitosti s organizační jednotkou se poprvé objevilo u pedagoga Františka Hofmeistera v roce 1911, který v Rožmitále pod Třemšínem provozoval americkou kolonii skautů. Zde byly uplatňovány některé prvky skautingu, jako je pobyt v přírodě, táboření, signalizace, stopování, vaření na ohništi a polní hry. Nemůžeme však říct, že by se jednalo o ucelené výchovné hnutí, tudíž kolonie pravým skautingem nebyla. Kolonie byla utlumena po několika letech 1. světovou válkou, kdy František Hofmeister musel vstoupit do armády. Po válce již o kolonii a jejím zakladateli neexistují další záznamy (Šantora, 2012).

Dalším mužem, kterého si můžeme spojit s rodícím se skautingem v naší zemi, je středoškolský profesor Jan Hořejší. Jednotlivé prvky skautingu zkoušel se svými rokcanskými studenty na výletech. O prázdninách roku 1911 s nimi vyjel tábořit a rozdělil je do družin. Táboření zopakoval i následný rok a v roce 1913 založil spolu s Bořivojem Müllerem skautské sdružení Psohlavci (Šantora, 2012).

Třetím mužem, a zároveň tím nejvlivnějším, je pedagog Antonín Benjamín Svojsík. Byl učitelem tělocviku, nadšeným poutníkem, cestovatelem a členem Sokola ve funkci náčelníka Jungmannovy župy. V souvislosti s reformou tělocviku se začal více zajímat o skauting. Inspiroval se zahraničními vzory a v roce 1911 vše testoval se svými studenty. Samotné čtení příručky Roberta Baden-Powella *Scouting for Boys* mu nestačilo, a tudíž se o prázdninách roku 1911 vydal do samotné kolébky skautingu, do Anglie, aby zde viděl skauting na vlastní oči (Šantora, 2012).

Antonín Benjamín Svojsík se domů vracel plný dojmů. Díky návštěvě Anglie a přímému kontaktu se skauty si udělal o skautingu jasnou představu. Se samotným zakladatelem, Robertem Baden-Powellem, se sice nesetkal, ale i tak se ihned pustil do překladu příručky Scouting for Boys. Jednotlivé praktiky a způsoby si ověřoval s místními chlapci a zaměřil se na způsob propagace nové výchovné metody mládeže (Šantora, 2012).

Je zajímavé, že u vzniku skautingu v českých zemích stáli pedagogové, zatímco ve světě se toho chopili vojenští činitelé. Svojsíkovi bylo hned jasné, že zde nejde jen o reformu tělesné výchovy, avšak o vznik zcela nového systému výchovy mládeže. Za zrod českého skautingu se tedy považuje Svojsíkova cesta do Anglie (Šantora, 2012). V roce 1914 založil A. B. Svojsík spolek Junák, český skaut, a na jeho podporu píše spolu s řadou dalších českých odborníků knihu Základy junáctví (Zajíc, 2001).

2.5 ADAPTACE NA HISTORICKÝ VÝVOJ

Vývoj skautské výchovné metody můžeme rozdělit do 8 etap, které byly poznamenány několika historickými událostmi. První etapa se datuje mezi léta 1918 – 1922. V roce 1918 vznikla samostatná Československá republika a skauting spolu s ostatními spolky, jako je Sokol, legionáři, noví státní úředníci a učitelé, se stal oporou mladé republiky. Jeho význam uznával samotný prezident Tomáš Garrigue Masaryk, ministr zahraničí Edvard Beneš, představitelé Slováků Vavro Šrobár a Milan Hodža, Mikoláš Aleš, Josef Charvát a mnoho dalších. O rok později, roku 1919, vznikl Svaz junáků-skautů Československé republiky. Byly přejaty některé prvky ze Setonova pojetí skautingu, konkrétně indiánská symbolika a důraz na život v přírodě (Zajíc, 2001).

Druhá etapa se řadí mezi roky 1922 – 1938, kdy se Československá republika stala prosperující demokratickou zemí v Evropě. V té době se stal Antonín Benjamín Svojsík členem mezinárodního světového výboru. Pořádaly se mezinárodní akce a organizace svazu se rozvíjela. Vzhledem k náplni činnosti organizace tvořili její členskou základnu především děti a mladí lidé ze středních a chudších vrstev. Na konci této etapy měla organizace přibližně 60 tisíc členů (Zajíc, 2011).

Další etapa, která se výrazně dotkla skautingu, je okupace Československa mezi roky 1938 a 1945. Junák byl v roce 1940 rozpuštěn. Mnoho významných skautských činovníků se účastnilo odboje – jak v zahraničí, tak u nás. Někteří nadále pokračovali v aktivitě

pod Klubem českých turistů nebo ve Foglarových čtenářských klubech Mladého hlasatele. Následovalo několik let svobody (Zajíc, 2001).

Od roku 1945 prožíval Junák obrovský rozmach podpořený právě spisovatelským úspěchem Foglarova Mladého hlasatele. V roce 1946 bylo sečteno necelých 250 tisíc skautů. Bohužel tento pocit úspěchu netrval dlouho, jelikož se do vedení skautské organizace postupně dostali členové, kteří sympatizovali s komunisty nebo byli přímo členy KSČ. Ti dokázali využít společensko-politické situace k rozkladu Junáka a převedení části členské základny pod hlavičku vznikajícího Pionýra (Zajíc, 2001).

Netrvalo dlouho a Junák byl opět roku 1949 do roku 1968 zakázán. V Československé republice byl komunisty zaveden totalitní režim, který likvidoval spolky, církve, vědecké instituce a mezinárodní organizace, které uznávaly vyšší zásady, než byl „třídní prospěch“ definovaný rozhodnutími těch, kteří byli u moci. Mnozí skauti odešli do exilu, některé oddíly se snažily přežít v ilegalitě v rámci jiných organizací – někdy i Pionýra (Zajíc, 2001).

Roku 1968 se pokusila část komunistů v čele s Alexandrem Dubčekem o změnu komunistického režimu. Jejich cílem bylo vyloučit nejhorší stránky totalitního režimu, konkrétně omezování lidské svobody, znásilňování práva a dalšího pošlapávání lidské důstojnosti. Mělo jít o „*socialismus s lidskou tváří*“. Společnost se snažila obnovit činnosti různých zlikvidovaných institucí, včetně Junáka. Jeho činnost byla obnovena, ale nebylo jisté, zda je možné uskutečňovat skauting v zemi, kde stále platí vedoucí úloha KSČ a její ideologie je v rozporu s principy světového skautingu. Než se stihla najít odpověď na tuto otázku, došlo k okupaci Československa a bylo jasné, že skauting bude potřeť zakázán (Zajíc, 2001).

Od roku 1970 byl tedy skauting na dalších skoro 20 let zakázán. Několik set oddílů se pokoušelo pokračovat v činnosti pod Pionýry a turistickými oddíly mládeže. Ve větších městech, jako je Praha, Brno, byly podmínky příznivější díky větší anonymitě. Mnoho oddílů takto přečkalo celé období nesvobody (Zajíc, 2001).

Na konci roku 1989 došlo k rozpadu tzv. Světové socialistické soustavy na evropském kontinentě a Československá republika započala cestu k vytvoření demokratického státu. Junák byl hned 2. prosince 1989 veřejně obnoven a jeho základní směr rozvoje určovalo „Sedmibodové prohlášení“. Jeho 6. a 7. bod byl určen na základě tehdejší situace. Zněly

takto „skauti nebudou vychovávat děti a mládež podle objednávky žádné politické strany“ a „Junák nebude součástí Svazu socialistické mládeže“ (Zajíc, 2001, str. 19). Jak prohlásil Antonín Benjamin Svojsík, „skauting vylučuje totalitu, totalita vylučuje skauting.“ Ostatní body jsou platné dosud a mají strategický význam pro další vývoj, například „skautingu u nás nesmí bránit nic k tomu, abychom se stali plnoprávními členy světového skautského společenství, včetně přijetí všech principů“, „hlásíme se k odkazu zakladatelů Baden-Powella, Setona i A. B. Svojsíka, vážíme si specifík českého skautingu, ale jsme si také vědomi nutnosti vychovávat dnešní děti a mladé lidi s využitím všeho, k čemu v oblasti výchovy dospěl pokrok i zkušenost získaná v předchozích desetiletích“, „v našem skautingu mají své pevné místo křesťané, kteří v předchozích desetiletích osvědčili svou statečnost i věrnost skautingu“, „v našem hnutí mají své pevné místo i dospělí, protože skauting je cestou celoživotní výchovy“ (Zajíc, 2001, str. 19).

Významným milníkem pro český skauting bylo přijetí do obou největších světových organizací v roce 1996, konkrétně do World organization of the Scout Movement (WOSM) a World Association of Girl Guides and Girl Scouts (WAGGGS). Směřování Junáka počátkem nového tisíciletí bylo přijato na 8. sněmu v podobě „Strategie Junáka do roku 2005“. Rozhodnutím téhož sněmu se stal Junák zakládajícím a také největším členem České rady dětí a mládeže, organizace, jež zastřešuje dětské a mládežnické spolky u nás (Zajíc, 2001).

3 SKAUTSKÁ VÝCHOVNÁ METODA

Stanovy světové organizace skautského hnutí deklarují, že skauting je „výchovné hnutí“. Zajíc definuje výchovu takto: „*Výchova v nejširším slova smyslu je celoživotní proces, který umožňuje jedinci celkový a postupný rozvoj vlastních schopností jako jedince i jako člena společnosti. Na rozdíl od běžné představy je výchova záležitostí, která daleko přesahuje pouze formální vzdělávání (tj. školu), a to jak záběrem, tak trváním*“ (Zajíc, 2001, str. 58).

Průcha definuje výchovu takto: „*Výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Její účinnost je závislá na míře interiorizace výchovných vlivů vychovávaným jedincem*“ (Průcha a kol., 1995, str. 25).

Dle Šafránkové je „*podstatou procesu a systému výchovy kultivace osobnosti a jejího světa za účasti aktivního a tvůrčího vztahu člověka ke světu*“ (Šafránková, 2019, str. 54).

Všechny tyto definice jsou aplikovatelné na náplň skautské činnosti. Proto skauting označujeme jako výchovné hnutí.

Rozvoj jedince probíhá po celý život, nikoliv jen v období dětství a adolescence. Jde tedy o celoživotní proces. Cílem výchovy je, aby jedinec byl samostatný (schopen řídit svůj život a rozhodovat se), solidární (projevující zájem o ostatní), zodpovědný (schopen plnit své povinnosti a nést následky svých rozhodnutí) a uvědomělý (podporující ideály, které jsou podle něj důležité) (Zajíc, 2001).

Rozvoj schopností jako jedince probíhá ve všech oblastech růstu – fyzickém, intelektuálním, emocionálním, sociálním a duchovním. Rozvoj schopností člena společnosti je založen na rozvoji vnímání svého okolí a starosti o něj a rozvoji pocitu sounáležitosti se svou skupinou. Tyto dvě dimenze jsou od sebe neoddělitelné (Zajíc, 2001).

Skautskou výchovu lze rozdělit do čtyř oblastí výchovy, pomocí kterých vychovává jedince k aktivnímu občanství. Mezi ně se řadí charakterové vlastnosti, zdraví a zdatnost, rukodělné práce a řemeslné dovednosti a v neposlední řadě služba druhým. Tyto věci nevtloukáváme mládeži do hlavy, ale snažíme se, aby je přijali samovolně (Baden-Powell, 2006).

Výchova je založena na čtyřech pilířích. Zajíc tyto pilíře pojmenovává jako učit se znát, učit se jak na to, učit se žít společně a učit se být (Zajíc, 2001). Šafránková ve své knize nazývá pilíře jako učit se poznávat, učit se jednat, učit se žít společně s druhými a učit se být

(Šafránková, 2019). Skautské hnutí všechny tyto čtyři pilíře zahrnuje, přičemž na poslední dva je kladen zvláštní důraz (Zajíc, 2001).

UNESCO definuje tři různé typy výchovných činitelů. Jde o formální vzdělávání, neformální vzdělávání a non-formální vzdělávání (lze použít název mimoškolní výchova). Skauting se řadí do kategorie non-formálního vzdělávání, neboť je to organizace s výchovným cílem, která pracuje mimo rámec formálního vzdělávání. (Zajíc, 2001).

Skauting zaujímá holistický přístup, neboť se snaží přistupovat ke každému člověku jako k jednotlivci, který je komplexní osobností, jedinečnou osobností a nedílnou součástí světa (Zajíc, 2001).

3.1 PRINCIPY A POSLÁNÍ SKAUTINGU

Těžištěm myšlenkových základů skautingu je jeho poslání dále konkretizované třemi hlavními principy. *„Zatímco poslání vysvětluje, proč hnutí existuje, principy vyjadřují, na jakých základech je hnutí postaveno“* (Vallory, 2016, str. 62).

Vallory skauting definuje na základě 8 prvků. Mezi ně se řadí hnutí, výchova, instituční organizovanost, samospráva, nezávislost a nestrannost, mladí pro mladé, dobrovolnictví a otevřenost všem. Tyto prvky definice nám skauting oddělují od ostatních společenských organizací a vyjadřují jeho komplexnost (Vallory, 2016).

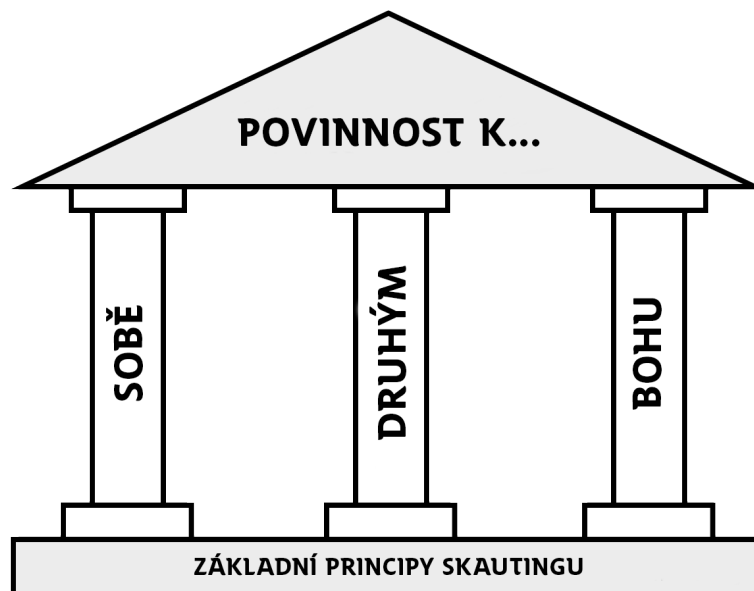
Posláním skautského hnutí je přispívat k všestrannému rozvoji mladých lidí, k dosahování jejich potenciálu po stránce fyzické, intelektuální, sociální a duchovní, jako jednotlivců, jako zodpovědných občanů a členů svých místních, národních a mezinárodních společenství (Vallory, 2016).

Břicháček za přednosti skautingu považuje rozvíjet osobnost mladých lidí, připravovat je na zvládnutí složitých životních situací a na aktivní stále se měnící společenský život. Definuje skauting jako jistý životní styl, který nás provází celým životem, neboť *„jednou skautem – vždy skautem“* (Břicháček, 1991).

Základním zmiňovaným prvkem poslání je výchova, která probíhá na základě vzdělávacích aktivit a učení se činností. Výchovným posláním skautingu je doplňovat povinnosti jiných společenských institucí, avšak ne je nahrazovat. Skauting doplňuje školu ve smyslu učení se samostatnosti, osobní iniciativě nebo samotné interakci se sociálním nebo fyzickým

prostředím (Vallory, 2016). Tyto záležitosti nenáleží žádnému předmětu studia. Posláním skautingu je snaha zlepšit svět skrze jednotlivce, změnou nitra každého člověka (Voňavková, 2005).

Výchovné aktivity jsou založeny na hodnotovém systému, který je vyjádřen skautským zákonem a na jeho dobrovolném přijetí, tedy složením skautského slibu. Tyto hodnoty jsou vyjádřeny ve třech principech odkazujících na duchovní, sociální a osobní rozměr. Představují jakýsi model společnosti a životního stylu, který je pro všechny skauty společný. Přesněji jsou principy vymezeny v sedmdesátých letech syntetizované do povinnosti k Bohu, povinnosti k druhým a povinnosti k sobě (Vallory, 2016).

Obrázek 1: Principy skautingu. Zdroj: vlastní tvorba

Při naplňování poslání skautingu by měly být tyto principy zohledňovány. Jde o jakási pravidla a přesvědčení prezentující sociální kodex pro všechny členy hnutí. Vymezení principů obou světových organizací je podobné (Vallory, 2016). Blíže se budu věnovat pojetí tak, jak je definuje organizace WOSM.

Prvním již zmíněným principem je povinnost k Bohu. Dle WOSM se tento princip vyznačuje jako „osobní vztah k duchovním hodnotám života, základní víra v sílu, která nás přesahuje“ (Vallory, 2016, str. 63). Dle WAGGGS je tento princip popsán jako „poznání a hledání spirituality“ (Vallory, 2016, str. 63). Cílem je hledat a respektovat vyšší hodnoty než

materiální. Mezi vyšší hodnoty se řadí naučit se vážit si přátelství, uvědomovat si základy přírody, radovat se ze solidarity a lásky, cenit si úspěchů vlastní snahy (Vallory, 2016).

Tento princip zahrnuje taktéž duchovní přístup sekulárních a otevřených skautských organizací. Dr. László Nagy ve své důležité Zprávě o světovém skautingu z roku 1967 poznamenává: *„Ani sekulární mravní zásady nejsou zcela oproštěny od duchovního principu. Tyto mravní zásady leží na velmi široké a nekodifikované mravní koncepci „pocitivých lidí“, a dokud nejsou vázány na militantní ateismus, v žádném případě neohrožují spiritualitu organizací, které vědomě šíří ideologii tradičních náboženství. Spolupráce je tudíž možná“* (Vallory, 2016).

Dalším principem je povinnost k druhým. Vyznačuje se odpovědností člověka ke společnosti a úctou k ostatním – jednotlivcům, kolektivu, společnosti, státu, národu, celosvětovému společenství a přírodě. Snahou být vždy ostatním příkladem, být ostatním prospěšný a zlepšit morální a životní úroveň svého okolí a sebe samého. Skauting se řídí tím, že služba druhým nabízí dvojité uspokojení – tedy člověk se méně soustředí na své problémy a raduje se z pomoci druhým (Zajíc, 2001).

Třetím a zároveň posledním principem je povinnost k sobě. Tento princip se vyznačuje především odpovědností za vlastní rozvoj a klade důraz na význam každého jedince (Vallory, 2016). Každý musí přijmout odpovědnost za rozvoj svých schopností a svých morálních hodnot (Zajíc, 2001).

Skautské hodnoty můžeme spatřovat v textu skautského slibu a zákona, které nám dohromady dávají výše uvedené principy. Progresivní vzdělavatel James E. Russell zdůraznil: *„Skautský zákon vypichuje povinnosti namísto zdůrazňování práv a je vyjádřen v pozitivním duchu, ne jako forma biblických přikázání, co všechno se dělat nesmí“* (Vallory, 2016, str. 64). Níže uvedený text skautského slibu a zákona je uveřejněný ve stanovách světových organizací WOSM a WAGGGS a má sloužit jako inspirace. Každá organizace si má pak vytvořit vlastní verzi (Vallory, 2016).

Skautský slib (originál)

„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe –

konat svou povinnost vůči Bohu a králi (nebo Bohu a své vlasti),

*pomáhat druhým lidem v každé době,
dodržovat skautský zákon“ (Vallory, 2016, str. 64).*

„Skautský zákon (originál)

1. *Na skautovu čest se lze spolehnout.*
2. *Skaut je oddaný.*
3. *Skautovou povinností je být užitečný a pomáhat druhým.*
4. *Skaut je přítelem všech a bratrem/sestrou každého skauta.*
5. *Skaut je zdvořilý.*
6. *Skaut je přítelem zvířat.*
7. *Skaut poslouchá nařízení svých rodičů, rádce nebo vůdce bez jakýchkoliv otázek.*
8. *Skaut se usmívá a za všech okolností si hvízdá.*
9. *Skaut je spořivý.*
10. *Skaut je čistý v myšlenkách, slovech i skutcích“ (Vallory, 2016, str. 65).*

Junák – český skaut má znění skautského slibu a zákona následující:

Skautský slib

„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,

plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,

duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti i bližním“ (Stanovy spolku, 2014).

Slib můžeme doplnit dodatkem: „K tomu mi pomáhej Bůh.“

„Skautský zákon

1. *Skaut je pravdomluvný.*
2. *Skaut je věrný a oddaný.*
3. *Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.*

4. *Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.*
5. *Skaut je zdvořilý.*
6. *Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.*
7. *Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.*
8. *Skaut je veselý myslí.*
9. *Skaut je hospodárný.*
10. *Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích“ (Stanovy spolku, 2014).*

První princip, princip povinnosti k Bohu, ve skautském slibu spatřujeme v závazku služby nejvyšší Pravdě a Lásce. V zákoně je tento princip vyjádřen především v 1., 2. a 10. bodě. Princip povinnosti k druhým je ve skautském slibu vyjádřen ve třetím bodě, tedy „*duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti i bližním*“. Ve skautském zákoně se tento princip pojí se 3., 4., 5., 6., 7., 8. a 9. bodem. Princip povinnosti k sobě je vyobrazen ve skautském slibu ve druhém bodě, tedy „*plnit povinnosti vlastní*“ a ve skautském zákoně jde o 8., 9. a 10. bod (Zajíc, 2001).

Břicháček ve své knize zmiňuje principy, které jsou považovány za základ skautingu. Řadí se mezi ně světové bratrství a sesterství, pozitivní činy, duchovní rozměr, myšlenka skautingu a pozitivní vztah k přírodě (Břicháček, 1991).

Světové bratrství a sesterství je vidinou světového míru a spolupráce dospělých. Tato idea vyjadřuje jakýsi vztah mezi členy skautingu, který je vhodný realizovat již od útlého věku. Díky těmto přátelským vztahům se přibližujeme ke spolupráci větších sociálních celků a snad i míru na celé zeměkouli (Břicháček, 1991).

Za základ humanity považuje Břicháček pozitivní činy, které jsou důležitým výchovným prvkem. Cílem je mládež naučit pomáhat druhým, aniž by za pomoc vyžadovala odměnu. Tímto způsobem se postupem času pro děti stanou dobré činy samozřejmostí, které patří ke každodennímu životu. Tento ideál skauting převzal od Masaryka a prohlášením A. B. Svojsíka se zavázal k jeho naplňování (Břicháček, 1991).

Duchovní rozměr Břicháček charakterizuje vyššími hodnotami, mezi něž patří vážit si krásy přírody, sbírat zážitky ve skupině, překonávat sebe sama, vytvářet si kladné vztahy

s ostatními, pomáhat nezištně druhým. Cílem je také pochopit, že každý skaut má svůj podíl odpovědnosti za sebe, za druhé i za přírodu (Břicháček, 1991).

Samotná myšlenka skautingu vytvářela vlastní formy výchovy a vznikla ne náhodou v demokratické zemi. „*Sestavování skautských družin, postavení rádců, dobrovolná kázeň, spolupráce mezi družinami v oddíle, i mezi oddíly navzájem – to vše tvoří jednu velkou dílnu reálných demokratických zkušeností*“ (Břicháček, 1991, str. 18).

V neposlední řadě je to pozitivní vztah k přírodě. Pobyt dětí v přírodě má plnit 3 funkce:

a) Příroda má značný vliv na vývoj jedince již od útlého věku, jelikož jsou vštěpovány základní instinktivní potřeby, a pokud tyto potřeby nebudou uspokojeny, dojde k deformaci člověka současnou civilizací.

b) Žít v těsné blízkosti s přírodou nám umožňuje poznat ji v širších souvislostech a přispět zároveň k její ochraně. Dále by nám to mělo pomoci lépe pochopit procesy v ní probíhající, kterým by člověk jinak neporozuměl.

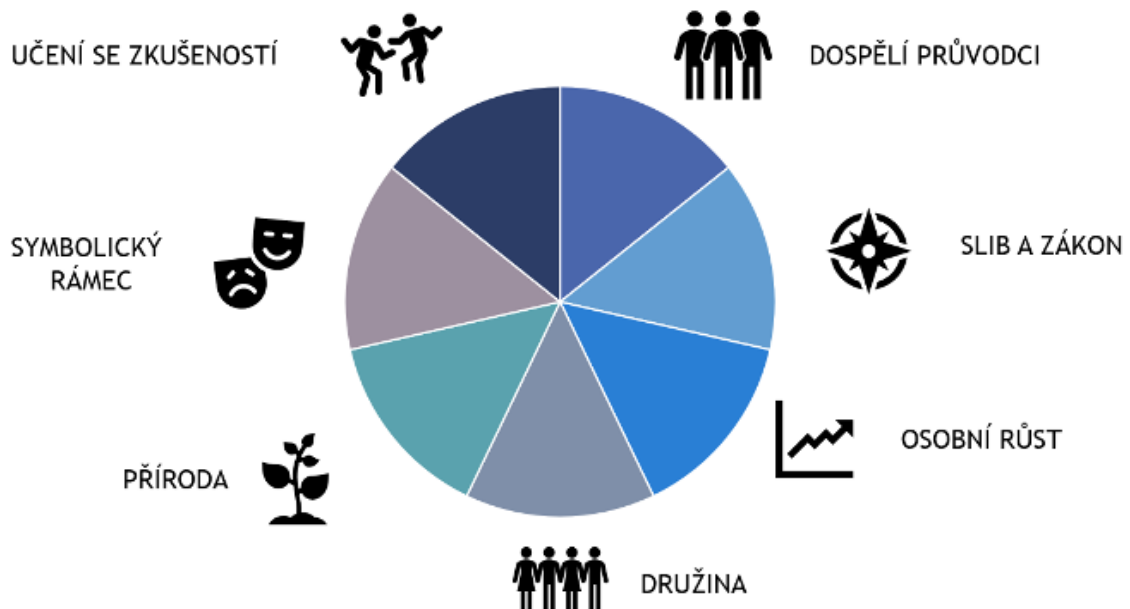
c) Další funkcí, kterou příroda plní, je zvyšování odolnosti dítěte a přispívá tak k jeho zdraví a vytváří řadu užitečných dovedností (Břicháček, 1991).

3.2 PRVKY SKAUTSKÉ VÝCHOVNÉ METODY

Můžeme si všimnout, že skautská metoda je vždy zmiňována v jednotném čísle. Metoda je tvořena 7 základními prvky, které dohromady tvoří vnitřně provázaný nedělitelný systém. V řadě jiných výchovných institucích jsou jednotlivé prvky považovány za samostatnou metodu, ale o skautské metodě můžeme hovořit až tehdy, když jsou jednotlivé prvky vzájemně propojeny. Každý prvek má svou výchovnou funkci a doplňuje účinek dalších prvků (Zajíc, 2001).

V každé knize nalezneme trošku jiné pojmenování jednotlivých prvků, ale jejich smysl je stále stejný. Vallory zmiňuje prvky: skautský zákon a slib, učení se činností, družinový systém, symbolický rámec, příroda, postupný osobní rozvoj, podpora dospělými (Vallory, 2016). Voňavková ve své knize popisuje prvky: zákon a slib, učím se tím, že to dělám, družinový systém, symbolický rámec, příroda, program osobního růstu a podpora dospělými (Voňavková, 2005). Zajíc zmiňuje prvky zákon a slib, učení činností, týmový systém, symbolický rámec, příroda, osobní růst a podpora dospělých (Zajíc, 2001).

Na nejbližším valném sněmu by měl být do skautské výchovné metody zapracován osmý prvek „zapojení do společnosti“. Tento prvek zohledňuje čtyři pilíře. Jimi jsou prospěšnost světu, opravdová spolupráce s ostatními, osobní rozvoj a každodenní život v oddílech.

Obrázek 2: Prvky skautské výchovné metody. Zdroj: vlastní tvorba

3.2.1 SKAUTSKÝ ZÁKON A SLIB

Zákon a slib je jakási básnička, která stručným zapamatováním dětem připomíná hodnoty, které se snaží skautská výchovná metoda naplňovat. Jak zákon, tak slib vypovídají o stejných hodnotách, jen jsou napsány jinými slovy. U obou najdeme všechny tři principy skautské výchovy, tedy jak odpovědnost za vlastní rozvoj, tak službu druhým a pokoru před tím, co nás přesahuje (Voňavková. 2005).

Jak si můžeme všimnout, skautský zákon je formulován pozitivně a je jakousi nabídkou či pomůckou, která může každému jedinci pomoci utvářet život ve prospěch všech. Je vhodné si skautský zákon a slib neustále připomínat v konkrétních situacích a uplatňovat ho v každodenním životě. (Voňavková, 2005).

Skautský slib je založen na dobrovolném přijetí určitého životního stylu, který se ztotožňuje se skautskými hodnotami. Jeho složení probíhá v kruhu vrstevníků, a to ve chvíli, kdy se rozhodne do hnutí vstoupit. Skutečnost, že je slib skládán v kruhu sobě rovných, není jen veřejnou událostí, ale také již symbolizuje určitou zodpovědnost k ostatním. Složení slibu

se tedy považuje jako první krok na cestě sebevýchovy (Zajíc, 2001). Podle Voňavkové má výborný vliv nechat jedince samotné rozhodnout, kdy skautský slib složí. Dáváme jim tak najevo, že i když jsou mladší, mají zodpovědnost za svůj život a své rozhodnutí a že věříme v jejich správné, poctivé a odpovědné rozhodnutí (Voňavková, 2005).

3.2.2 UČENÍ SE ČINNOSTÍ

Prvek „Učím se tím, že to dělám“, jinak řečeno učení se činností, poukazuje na aktivní přístup skautingu k výchově. Již Jan Amos Komenský prosazoval aktivní přístup k učení a poukazyval na důležitost mít konkrétní, hmatatelnou zkušenost. Dovednosti i postoje si děti nejlépe osvojí za pomoci vlastních prožitků. Můžeme uvést na příkladu, kdy nebudeme děti učit řešit konflikty nějakou pro účel zařazenou umělou aktivitou, ale především přirozeně ve chvílích, kdy v oddíle opravdu nějaké neshody vzniknou. Šít děti nebudeme učit jen proto, aby uměly šít, ale proto, aby si mohly ušít vlastní kostýmy na vánoční besídku (Voňavková, 2005).

Mladí lidé touží po dobrodružství a různých výzvách. Skauting jim dává možnost si tuto touhu splnit. Poskytuje jim příležitosti k učení v bohatém prostředí, experimentování, objevování. Učení se zkušeností zároveň napomáhá k aktivnímu přístupu k životu, jít do všeho, co se nám postaví, tedy vzít život do vlastních rukou a nejen přihlížet. Přispívá k nalezení vlastních schopností a aktivně jich využívat (Voňavková, 2005).

Nelze opomenout zmínit nejen nácvik různých dovedností, ale také obecně prospěšné činnosti (Vallory, 2016). Měli bychom vést děti k tomu, že úmysly nestačí, ale je důležité konat činy. Malé děti většinou potřeby druhých nevidí, proto se je na ně zpočátku snaží upozorňovat vůdce, například: Nenamalujeme Aničce obrázek do nemocnice? Nenavštíví ji někdo? Nenabídneme starší paní pomoc s nákupem? Postupem času si děti navyknou pomáhat druhým a ujdou kus cesty k chápání jedné z hodnoty skautingu (Voňavková, 2005). To vše přispívá k rozvoji osobnosti po všech jejích stránkách (Vallory, 2016).

3.2.3 DRUŽINOVÝ SYSTÉM

Družinový systém využívá přirozeného jevu, kdy je pro mladé prosté vytvářet si skupiny stejně starých jedinců a vytváří jim tak prostředí, ve kterém se cítí dobře a snaží se správným směrem usměrňovat velký vliv, který na sebe vrstevníci mají (Kupka, 2005).

Družina by měla obsahovat 6 až 8 členů stejného věku. Několik družin dohromady vytváří oddíl. Ke každé družině je spjata identita, kterou tvoří společné zážitky, vztahy mezi členy a jejich společná historie. Identitu družiny připomíná její jméno, pokřik a symbol (Voňavková, 2005).

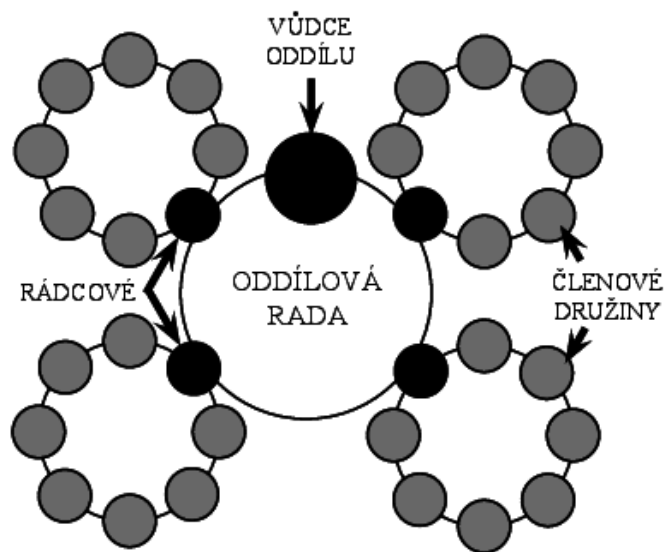
Družina vytváří pro dané jedince citové zázemí a umožňuje lépe odhalit silné stránky jednotlivce a uplatnit je ve prospěch celku. Každý člen družiny je důležitým a nepostradatelným členem (Voňavková, 2005).

„Družinový systém vede každého chlapce k tomu, aby si uvědomil, že má osobní odpovědnost za dobro družiny. A vede každou družinu k tomu, aby si uvědomila, že má určitou odpovědnost za dobro oddílu“ (Kupka, 2005, str. 7).

Každá družina má svého šéfa, kterému se říká rádce či rádkyně. Je stejného věku jako ostatní členové družiny a je pověřen jejím vedením a koordinací její činnosti (Kupka, 2005).

Strukturu celého oddílu s družinovým systémem nám schematicky vyobrazuje níže přiložený obrázek. Vidíme zde členy družiny, kteří mají svůj podíl na jejím fungování a vytvářejí schopný tým. Součástí družiny, jak už bylo zmíněno, jsou také rádcové, kteří řídí a připravují program pro svoji družinu a zastupují svoji družinu v oddílové radě. Další důležitou roli zde mají dospělí vedoucí, kteří naslouchají rádcům, zapojují se do plánování a řešení problémů rádců družin a věnují se především přípravě oddílového programu (Kupka, 2005).

Družinový systém přináší rozvoj řady schopností pro všechny jeho členy, jde především o rozvoj sociálních dovedností, mezi které patří samostatnost, zodpovědnost, spolupráce, vzájemná komunikace, ochota hledat kompromis a vztah k oddílu a ke skautingu jako celku (Kupka, 2005).

Obrázek 3: Družinový systém. Zdroj: Kupka, 2005

3.2.4 SYMBOLICKÝ RÁMEC

Symbol nám představuje určitý pojem či ideu něčeho známého se širším či abstraktnějším významem. Ve skautingu tento rámec představuje soubor symbolů, které jsou určeny pro určitou věkovou skupinu a slouží jako výchovný prostředek. Také nám napomáhá k pochopení a k identifikaci se směry vývoje a hodnotami skautingu (Zajíc, 2001). Mezi tyto hodnoty se například řadí láska, přátelství a spravedlnost. „*Symbols nás odkazují k něčemu, čím samy nejsou, k něčemu, co je za nimi*“ (Voňavková, 2005, str. 21).

Samotný pojem „skauting“, který vymyslel zakladatel světového skautingu Robert Baden-Powell, je také prvkem symbolického rámce. Představuje nám práci a vlastnosti zálesáků, objevitelů, lovců, ale také dobrodružství a život uzavřené skupiny ve volné přírodě (Zajíc, 2001). Robert Baden-Powell chtěl starším chlapcům pomáhat rozvíjet fyzické i duševní schopnosti a naučit je spravedlnosti. Učit je však nezačal v lavicích, ale rovnou v prostředí přírody, kde je vystavil náročným podmínkám, ve kterých se chlapci naučili přežít a dovedl je k pocitu vzájemné potřeby druhých (Voňavková, 2005).

Dnes, jak již bylo zmíněno, má skauting symbolický rámec vymezený pro každou věkovou skupinu zvlášť, který odpovídá její úrovni zralosti a schopností a orientuje se na určité výchovné potřeby, které jsou pro danou věkovou skupinu příznačné (Zajíc, 2001).

Symbolika obohacena o kostýmy, legendu a názvy postav či herních stanovišť dělá z prostého lesa kouzelné místo a umožňuje dětem prožít to, co jim my těžko opatříme

(Voňavková, 2005). Skauting využívá hry, příběhy, symboly a vzory, které jsou pro děti přitažlivé, například Broučci od Jana Karafiáta či Kouzelná lucerna od Radka Kučery.

3.2.5 PŘÍRODA

Robert Baden-Powell přírodu nazýval „*harmonickým celkem nekonečna, historična a mikroskopična*“. Jeho pohled na přírodu je následující: „*Pro ty, kteří mají oči, aby viděli, a uši, aby slyšeli, je les zároveň laboratoří, klubem i chrámem*“ (Zajíc, 2001, str. 68).

Voňavková ve své knize přírodu pojí se skautingem ve trojím smyslu, který se shoduje s pohledem Roberta Baden-Powella. Přednostně je pro nás, skauty, klubovnou, tedy zdravým prostorem, kde aktivně trávíme nejvíce času. Dává nám možnosti k fyzickým aktivitám, setkání se se skutečností, ale i s realitou (Voňavková, 2005).

Dále je pro nás laboratoří, jelikož nám dává nespočet možností objevování, příležitost rozvíjet vlastní smyslové vnímání barev, tvarů, velikostí, pohybu, naslouchat zvukům a využívat hmat. Příroda nám dává možnost testovat svou vynalézavost a schopnost vypořádat se s obtížemi (Voňavková, 2005).

Příroda nám zároveň poskytuje nejpřirozenější prostředí pro prožívání duchovní skutečnosti a můžeme ji tak brát jako chrám. Zázraky přírody jsou všude kolem nás, stačí se dívat kolem sebe, vnímat a přemýšlet nad nimi. Zázračnosti hvězdné oblohy, ranní rosy v trávě či organizace mravenčího společenstva si uvědomí i malé dítě po upozornění či vyprávění svého vůdce (Voňavková, 2005).

3.2.6 PROGRAM OSOBNÍHO RŮSTU

„*Skauting svým členům nabízí aktivity, které je baví a zároveň je posouvají dál*“ (Voňavková, 2005, str. 23). Takto lze shrnout, co znamená program osobního růstu. Skauting se snaží zařazovat aktivity, které jsou pro děti zábavné a zároveň přináší motivaci, která bude v dětech vyvolávat snahu „být lepší než včera“. Program by měl být natolik podnětný, aby každý člen měl snahu se něco nového dozvědět, naučit, vyzkoušet si či podělit se s ostatními (Voňavková, 2005).

Vedoucí oddílu má velkou roli. Právě on se má postarat o to, aby každý jeho svěřenec se rozvíjel ve všech dimenzích osobnosti. Postupem času, za pomoci jednotlivých kroků, každodenních úspěchů na cestě k dílčím cílům, se dostáváme od výchovy k sebevýchově.

Vůdce by měl dětem nachystat příležitosti, při kterých budou moci dané schopnosti, dovednosti a znalosti předvést ve prospěch celého oddílu. Právě tyto příležitosti jsou pro děti největší motivací (Voňavková, 2005).

Oddíl děti rozvíjí v oblastech, kterým se škola nevěnuje. Učí je pěstovat své zájmy, objevovat svá nadání a mít možnost zažít pocit úspěchu v nesoutěživé atmosféře. Oddíl všem dětem jako jednotlivcům umožňuje zazářit – každému po svém. Samozřejmě jsou zařazeny i činnosti, které děti nebudou natolik bavit, například škrábání brambor na táboře, sbírání dřeva či služba v kuchyni. I tyto činnosti by se měly však zařazovat. Pro děti je důležité uvědomění si, že ne vše je v životě zábava a měly by se naučit vidět smysl práce, vidět, že tím pomáháme sobě, druhým a přírodě (Voňavková, 2005).

Skauting umožňuje svými aktivitami stoupat každému jedinci výš a výš, a to svým tempem. K osobnímu růstu nám pomáhají především stezky a jejich stupně a odborky (Voňavková, 2005). Těm se budeme věnovat v jiné části této práce.

Skautská stezka předkládá dílčí cíle, kterými se mohou jedinci řídit, ale nemusí, a formuluje tak obecné oblasti osobního růstu. Vůdce by měl mít přehled o schopnostech jedinců, měl by vědět, co je baví, v čem by se mohli posouvat dál a čím by mohli být pro oddíl užiteční. Zároveň by měl jednotlivce korigovat správnou cestou, tedy vyhodnotit, zda je pro ně jejich plán uskutečnitelný, zda odpovídá jejich možnostem a času (Voňavková, 2005).

Ve stezkách neexistují žádné testy a nesestavuje se pořadí, kdo dokázal více nebo méně. Každý soupeří sám se sebou. Právě tyto aspekty nám pomáhají zmírnit strach z neúspěchu a zároveň podporují hlubší vztahy v oddíle. *„Jednotně nastavená kritéria úspěchu jsou oboustranně demotivující – ten, kdo běhá stovku rychleji, než stanoví tabulka, se nemá proč zlepšovat. A jiný, který ji běhá podstatně pomaleji, vzdá trénink také, protože hranice úspěchu bude pro něj nedosažitelná“* (Voňavková, 2005, str. 25). Na rozdíl od školy skauting cení zlepšení, nikoliv absolutní výkon. Za úspěch se považuje každý osobní pokrok jedince (Voňavková, 2005).

Doplňkem stezek jsou odborky, které umožňují jednotlivcům věnovat se osobním zájmům. Zahrnují manuální a organizační dovednosti, umělecké vyjadřování či službu společnosti. Jedinec si plnění odborek vybírá podle svého zájmu, potřeb a plánů oddílu. Velkou motivací je pro jedince uplatnění získaných dovedností, schopností či znalostí v oddílovém

programu. Jako památka na daný úspěch nám slouží odznak, certifikát či kresba, tedy nějaký hmatatelný doklad (Voňavková, 2005).

3.2.7 PODPORA DOSPĚLÝMI

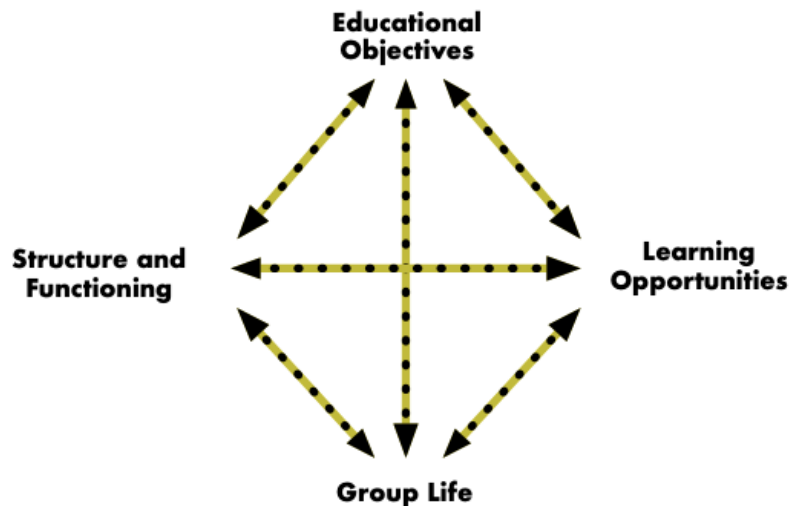
Dospělí poskytují dětem podporu, která zahrnuje 3 hlediska, přičemž každé hledisko popisuje roli, kterou musí dospělý jedinec ve skautském oddíle naplňovat. Prvním hlediskem je vedoucí aktivit. Dospělí musí dohlédnout na to, aby každá aktivita probíhající v oddíle byla úspěšně zrealizována (Zajíc, 2001).

Druhým aktérem je vychovatel. Dospělý vůdce musí dohlížet na proces sebevýchovy jedince a zajišťovat jeho pozitivní dopad na rozvoj znalostí, dovedností a postojů. Měl by k daným jedincům přistupovat individualizovaně a nacházet tak jeho oblasti, ve kterých se potřebuje nadále rozvíjet, a zároveň zajišťovat, aby tyto oblasti byly v programu uspokojovány (Zajíc, 2001). Zároveň musí být pro dané členy vzorem, neboť nemůžeme po dětech chtít něco, co sami nejsme. Je důležité jít dětem příkladem.

Další rolí, kterou by měl vůdce být, je přátelský poradce. Právě na dobrovolném partnerství mezi dospělými a mladými lidmi jsou postaveny vztahy uvnitř oddílu. Dospělý jedinec by měl dohlédnout na to, aby tyto vztahy byly pozitivní a zároveň ostatní členy obohacovaly. Tyto vztahy jsou také důležité pro další rozvoj oddílu jako celku. Neměl by také chybět vzájemný respekt, důvěra a souznění s každým členem oddílu (Zajíc, 2001).

3.3 DYNAMIKA SKAUTINGU

Dle světové organizace World Organization of the Scout Movement je pro efektivní fungování skautské výchovné metody nutné propojovat nejen všechny prvky skautské metody, ale naplňovat také dynamiku skautingu. Dynamika skautingu je tvořena čtyřmi vzájemně propojenými a na sobě závislými složkami, mezi které patří vzdělávací cíle, struktura a fungování, život ve skupině a učení se příležitostí (World Organization of the Scout Movement, 2019).

Obrázek 4: Dynamika skautingu. Zdroj: World Organization of the Scout Movement, 2019

3.3.1 VZDĚLÁVACÍ CÍLE

Soubor vzdělávacích cílů je navržen v rámci programu Mládež pro každou věkovou skupinu zvlášť. Cíle se týkají, jak již bylo zmíněno, především rozvoje mladého člověka po všech jeho stránkách osobnosti. Každý jedinec se snaží těchto cílů dosáhnout vlastním způsobem. Vůdce by měl zvážit všechny okolnosti, které mohou přispět k naplnění těchto cílů. Mezi tyto okolnosti se řadí například způsob řízení oddílu, způsob rozhodování, vztahy v oddílu, které by měly být podporovány stejně jako aktivity, kterých se jedinci účastní (World Organization of the Scout Movement, 2019).

3.3.2 UČENÍ SE PŘÍLEŽITOSTÍ

Jednou z hlavních aktivit skautů jsou výpravy do přírody. Právě tuto aktivitu můžeme považovat za příležitost, díky které se jedinci mohou něco naučit. Jako další příležitosti můžeme zmínit veřejně prospěšné práce, dále činnosti, které jsou nezbytné pro každodenní život, tedy nákup jídla, vaření večere, noční hlídky na táboře, cesta na místo, kde bude program nebo diskuse o hodnocení vlastního pokroku. Při všech těchto aktivitách by měla být vědomě aplikována skautská metoda, jedinci by měli nabýt zkušenosti a mělo by dojít k reflexi. Základem však je zájem mladých lidí o dané aktivity a naplňování jejich potřeb. Všechny aktivity musí být koncipovány s jasným vzdělávacím cílem, měly by být pro jedince přiměřenou výzvou a měly by je vnímat jako užitečné (World Organization of the Scout Movement, 2019).

3.3.3 ŽIVOT VE SKUPINĚ

Trávení času ve skupině je pro mladého jedince velice přínosné. Přispívá k harmonickému rozvoji mladých lidí. Přestože je pro mladé lidi přirozené vytvářet si skupiny přátel, ve skautingu smysl pro život ve skupině automaticky neexistuje. Utváření smyslu života ve skupině obsahuje prosazování konstruktivní skupinové dynamiky (interakce a vztahy, které se rozvíjejí mezi mladými jedinci a mezi mladými jedinci a dospělým vůdcem). Když se vytvoří pravý smysl pro skupinový život, skupina jako celek bere v potaz zájmy a potřeby každého člena skupiny a každý člen přispívá ke spokojenosti skupiny. Konstruktivní interakce a vztahy s ostatními ve skupině přinášejí vzájemnou důvěru a péči, přispívají k rozvoji pocitu identity, vlastní hodnoty a pocitu sounáležitosti (World Organization of the Scout Movement, 2019).

3.3.4 STRUKTURA A FUNGOVÁNÍ

Tato složka zahrnuje způsob, jakým je skautská výchovná metoda aplikována a zaváděna v oddíle. Jako příklad lze uvést způsob zapojování jedinců do rozhodování a jejich schopnost převzít zodpovědnost. Dále se také vztahuje k využívání zdrojů, a to nejen finančních a materiálních, ale také časových, které rovněž ovlivňují kvalitu vzdělávací zkušenosti (World Organization of the Scout Movement, 2019).

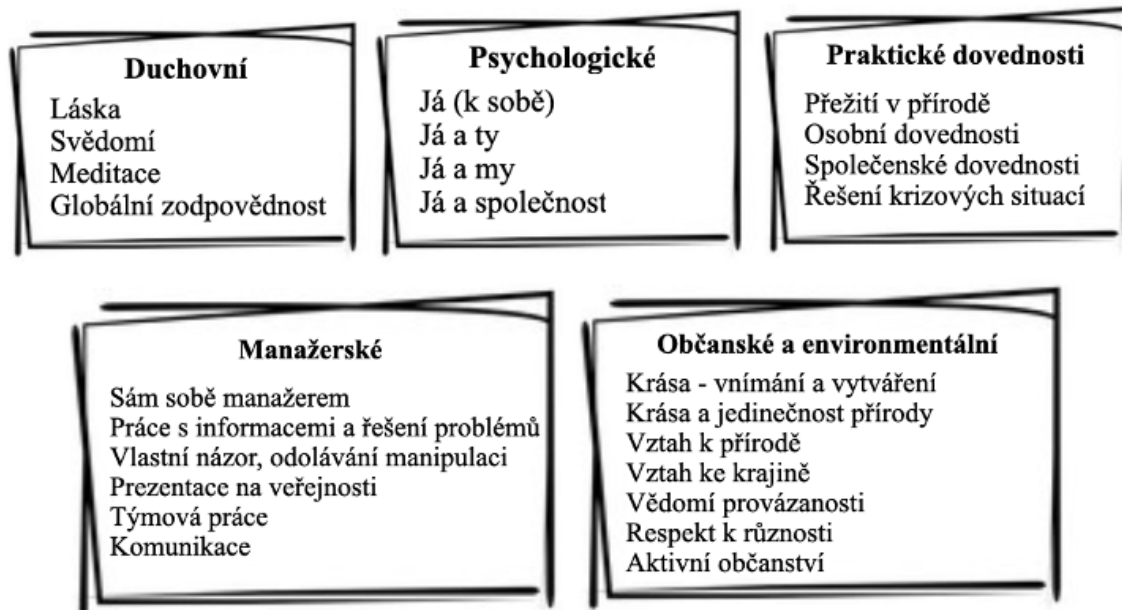
3.4 KLÍČOVÉ KOMPETENCE SKAUTINGU

Hlavním a podporovaným strategickým projektem evropského vzdělávání je právě koncept klíčových kompetencí. Skautská organizace je jednou z mála, která má zpracované klíčové kompetence pro výchovu mládeže. Velký podíl na jejich vzniku má dokument Charta českého skautingu z počátku 21. století, který pojednává o východiscích a směřování českého skautingu. Vznikl nový moderní výchovný program a byly zavedeny nové stezky odpovídající pojetí moderní pedagogiky (Žárská, 2008).

Co vlastně je myšleno pojmem klíčová kompetence? Dle Žárské jde o „*soubor vědomostí, schopností a postojů, které potřebuje každý jedinec pro své osobní naplnění a rozvoj, pro zapojení se do společnosti a úspěšné uplatnění v životě*“ (Žárská, 2008, str. 3).

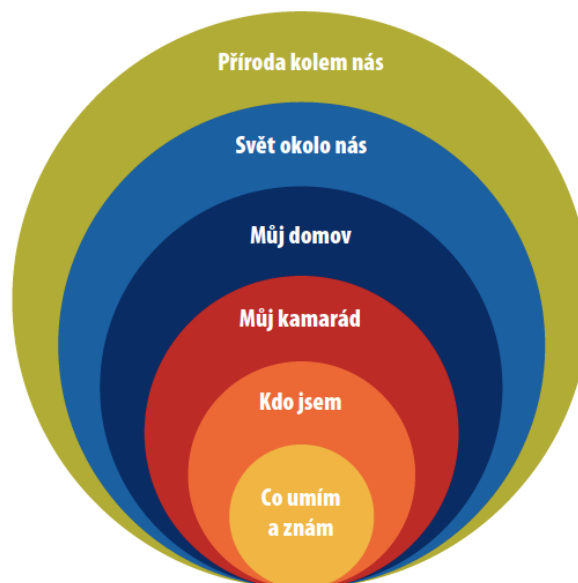
Kompetenční model skautingu představuje pět hlavních oblastí, kterými jsou kompetence duchovní, psychologické (vztahové), manažerské, občanské (environmentální) a praktické

a každá oblast představuje dílčí kompetence (Žárská, 2008). Celkem jich je 25 a jsou blíže popsány v *Experimentální skautské stezce – manuál pro vedoucí* (2006).

Obrázek 5: Kompetenční model skautingu. Zdroj: vlastní tvorba

Tyto kompetence nám stezku rozdělují na několik oblastí a jsou pojmenovány srozumitelně s ohledem na věk dětí. Jsou jimi: Co umím a znám, Kdo jsem, Můj kamarád, Můj domov, Svět okolo nás, Příroda kolem nás (Gaňová, 2015).

Obrázek 6: Klíčové kompetence skautingu. Zdroj: Žárská, 2008

3.4.1 CO UMÍM A ZNÁM

V této oblasti jsou obsaženy body: Praktický život, Fyzická zdatnost, Bud' připraven, Hledání řešení, Vyjadřování, Zručnost a Můj oddíl. Jak už jednotlivé názvy bodů napovídají, cílem aktivit této oblasti je získat základní praktické návyky a rozvíjet své dovednosti, dále zapojit se do jednoduché práce, komunikovat s okolím či zvládat cestu dopravními prostředky. Aktivity jsou také zaměřené na schopnost hospodařit s penězi, na orientaci v přírodě, rozvoj fyzické zdatnosti, tvořivosti, plánování a zapojení se do oddílové činnosti (Gaňová, 2015).

V prvním stupni stezky jsou z této oblasti zařazeny například následující úkoly: alespoň třikrát se během roku účastním úklidu po schůzce, dodržuji základy hygieny, na výpravě ujdu alespoň 8 km během jednoho dne, půjdu v přírodě podle připravených šipek nebo pochodových značek. Ve druhém stupni stezky jsou aktivity, jako ošetřím odřeninu a vosí nebo včelí bodnutí, učím se plavat, zahrajeme scénku na téma Jak se chovat, když mi někdo cizí nabízí..., na výpravě vyberu vhodné místo pro ohniště, pomůžu s jeho přípravou, rozluštím alespoň jednu jednoduchou šifru. Z třetího stupně lze zmínit úkoly, například ošetřím popáleninu, drobou řeznou ránu a puchýř, znám základní pravidla chování v dopravních prostředcích a řídím se jimi.

3.4.2 KDO JSEM

Tato oblast obsahuje body: Já a můj život, Moje svědomí a Osobní rozvoj. Oblast je zaměřena na rozvoj osobnosti jedince a jeho duchovního života. Cílem jednotlivých aktivit je pomoci dětem uvědomit si určité hodnoty, vnímat hodnoty zmíněné ve slibu světlušek „hledat Pravdu a Lásku“, dále uvědomit si důsledky svého chování a zodpovědnost za sebe samého (Gaňová, 2015).

Z této oblasti jsou v prvním stupni stezky zařazeny aktivity, jako vedoucí a šestka mi potvrdí, že se snažím všechny hry hrát podle pravidel, řeknu a napíšu pět příkladů správného a špatného chování, mám strach z..., pokusím se vymyslet způsob, jak bych mohl/a tento strach překonat. Ve druhém stupni je například aktivita: sednu si na pět minut na klidné a tiché místo a se zavřenýma očima budu naslouchat, pak budu vyprávět, co mě při tom napadlo, dále seznámím ostatní v šestce s tím, co bych chtěl/a jednou v životě dělat a čím bych chtěl/a být. Ve třetím stupni nalezneme úkoly typu: mé dobré vlastnosti, zkusím si naplánovat a vyhodnotit, v čem se dovedu zlepšit, půjčené věci včas a v pořádku vracím.

3.4.3 MŮJ KAMARÁD

Oblast Můj kamarád je zaměřena na body: Hodnota lidí a vztahů, Žití ve vztahu, Komunikace a Služba. Cílem oblasti je uvědomění světlušek či vlčat, že patří do nějaké skupiny, ať už je to v oddíle nebo ve škole. Aktivita jsou pak zaměřeny na chování jedinců v dané skupině, schopnost spolupracovat, komunikovat, naslouchat, důvěřovat, schopnost empatie, dále na vlastnosti lidí, na pomoc druhým a na vytváření pozitivních vztahů v dané skupině (Gaňová, 2015).

Zde jsou v prvním stupni zařazeny aktivity například: moji kamarádi mají spoustu dobrých vlastností, zamyslel/a jsem se, jaké vlastnosti to jsou, dále během jednoho týdne se každý večer zkusím zamyslet, jestli se mi podařilo během dne někomu pomoci. Ve druhém stupni jsou úkoly: na kamarádech v šestce oceňuji tyto vlastnosti, mají však i nějaké chyby, podělím se alespoň se dvěma kamarády o různé věci. Ve třetím stupni jsou zařazeny aktivity: nejvíce věřím těmto lidem, protože..., udělám radost někomu, kdo to nečeká, popíšu alespoň tři vztahy mezi lidmi.

3.4.4 MŮJ DOMOV

Tato oblast zahrnuje body: Moje rodina, Moje parta a Týmová práce. Již podle názvu dokážeme odvodit, že je oblast věnována rodině, a to v užším i širším pojetí. Zabývá se vztahy jedince s rodinnými příslušníky, ale i se skautskými členy, tedy vztahy v družině či oddíle. Obecně můžeme říct, že se zabývá vztahy jedince tam, kde je „doma“ (Gaňová, 2015).

Zde jsou v prvním stupni zařazeny aktivity: jak doma pomáhám, napíšu dopis nebo pohled a odešlu jej na skutečnou adresu. Ve druhém stupni nalezneme úkoly typu: společně se šestkou něco vyrobíme, u nás doma má každý na starost nějakou činnost. V třetím stupni jsou aktivity: zjistím, kdy slaví narozeniny dva členové mé rodiny a kolik jim je, naučím šestku něco nového a připravím si k tomu vše potřebné.

3.4.5 SVĚT OKOLO NÁS

V této oblasti nalezneme body: Demokracie, Já občan, Propojený svět, Různost světa a Příběhy našeho světa. Cílem této oblasti je, aby se světlušky a vlčata orientovaly v dění kolem sebe a zajímaly se o něj. Aktivita jsou zaměřeny na poznání místa, kde žijí, na práci

s různými materiály a zdroji informací, k prezentaci informací a naslouchání druhým. Dále se dbá na vnímavost rozdílnosti světa, jednotlivých kultur, náboženství i lidí, rozvíjení odpovědnosti za občanské povinnosti, za dodržování zákonů a pravidel (Gaňová, 2015).

V prvním stupni této oblasti jsou zařazeny úkoly, jako požádám někoho z rodiny, aby mi ukázal svou oblíbenou knížku, pověděl o svém oblíbeném filmu nebo oblíbené písničce, já jim ukážu své, po skončení schůzky ji zhodnotím, co dělám rád/a v okolí svého bydliště, na jaká místa chodím s kamarády nebo rodiči. Ve druhém stupni jsou aktivity následující: zapojím se do vytváření pravidel chování šestky, která platí po celý rok a pravidla se snažím dodržovat, co ukazujeme návštěvě, když k nám do obce přijde, koho se zeptám, když nevím. Ve třetím stupni jsou úkoly: předvedu zaměstnání svých rodičů a prarodičů, zjistím, jaká zajímavá města jsou v okolí mého bydliště a proč jsou zajímavá.

3.4.6 PŘÍRODA KOLEM NÁS

Tato oblast obsahuje body: Pobyt v přírodě, Vnímání přírody, Poznávání přírody, Hodnota přírody a Šetrné chování. Jak již bylo zmíněno, příroda je pro nás, skauty, klubovnou, kde trávíme nejvíce času. V této oblasti se zaměřujeme na rozvoj vnímání hodnoty přírody, na pobyt v ní, její poznávání, využití a chování k ní (Gaňová, 2015).

V této oblasti jsou v prvním stupni úkoly: co se v lese ne/smí, podle fotografií najdu dané listy a pomocí barev je obtisknu vedle obrázku, k obrázku napíšu jméno stromu a místa, ze kterého jsou. Druhý stupeň obsahuje tyto aktivity: při procházce v přírodě budu pozorovat libovolného drobného živočicha, vybarvím podle knížek či internetu černobílé obrázky květin a vyplním jejich názvy, minimálně na třech výpravách do přírody neporuším pravidla chování v přírodě. Ve třetím stupni jsou zařazeny úkoly: najdu si klidnou chvíli ve tmě a zaposlouchám se do zvuků, které uslyším a vymyslím poté krátký příběh, spojím jedlé, nejedlé a jedovaté plody s příslušným rámečkem, najdu nejbližší rezervaci nebo přírodní památku a zjistím, co se tam chrání a proč.

3.5 PRAKTICKÁ APLIKACE SKAUTSKÉ METODY

Jako praktický nástroj skautské výchovné metody nám slouží stezka. Stezka je jistá kostra skautského programu a jsou v ni ukryty všechny klíčové kompetence skautingu (Žárská, 2008). Dále nám slouží jako nástroj pro podporu osobního růstu (Gaňová, 2015).

Každý oddíl, ať je to oddíl světlušek a vlčat, či starší oddíl skautek a skautů, má svoji stezku, která je přizpůsobena věkové kategorii dětí. Obě stezky však vychází ze stejných kompetencí, tedy směřují ke stejným výchovným cílům a jsou členěny do stejných oblastí. Ve své práci se budu zabývat stezkou světlušek a vlčat, tedy stezkou určenou pro děti mladšího školního věku.

Při plnění stezek bychom neměli zapomínat na její tři základní principy, kterými jsou všestrannost (rozvíjení všech oblastí osobnosti člověka), rozličnost (každý člověk má na výběr, jaká aktivita stezky je pro něj splnitelná) a osobní zapojení (možnost výběru, jak jedinec daný bod splní a jeho následné ohodnocení) (Žárská, 2008).

Stezka pro světlušky a vlčata je složena z Nováčka a následujících třech stupňů, které jsou od sebe odlišeny barvou. Jednotlivé stupně na sebe navazují a daný stupeň je určen k plnění na jeden rok (Gaňová, 2015).

Obrázek 7: Stezka světlušek a vlčat. Zdroj: Gaňová, 2015

Stezka světlušek se liší od stezky vlčat symbolickým rámcem. Světlušky provází Kouzelná lucerna a vlčata Kniha džunglí. Každý stupeň má svou postavičku, která děti vede jednotlivými aktivitami a zároveň se společně se světluškami, či vlčaty vyvíjí. Aktivitty jsou doplňovány komiksy, omalovánkami a motivačními samolepkami se symbolickým rámcem (Gaňová, 2015).

Obrázek 10: Průvodci stezek. Zdroj: Gaňová, 2015

Obrázek 8: Samolepky se symbolickým rámcem. Zdroj: Gaňová, 2015

Obrázek 9: Samolepky se symbolickým rámcem. Zdroj: Gaňová, 2015

Za splnění daného stupně děti obdrží nášivku na kroj. Její barva vyjadřuje daný splněný stupeň a symbol značí symbolický rámeček, tedy zda se jedná o vlčata, či světlušky (Gaňová, 2015).

Obrázek 11: Nášivka na kroj. Zdroj: Gaňová, 2015

3.6 SKAUTSKÁ METODA V MEZINÁRODNÍM KONTEXTU

Ač má skauting napříč světem různá specifika a odlišnosti, právě skautská výchovná metoda je to, co je pro celosvětové hnutí společné a pojí jej tak dohromady. V každé skautské organizaci se odráží kultura dané země. Jak je to se skautingem ve světě a jaká jsou specifika různých zemí, popisuje Cole, člen Boy Scouts of America (BSA)¹.

Na celém světě je skauting ve více než 216 zemích a čítá tak přes 50 milionů členů. Kdybychom se zaměřili na ty země, které skauting zcela postrádají, mluvili bychom o pěti zemích. Konkrétně jde o Kubu, Severní Koreu, Laos, Andorru a Vatikán.

Na Kubě dříve působila Asociación de Scouts de Cuba, která fungovala od roku 1927 až do roku 1961, kdy byla zakázána a nahrazena komunistickou organizací nesoucí název José Martí Pioneer Organization. V Severní Koree byla v letech 1922 až 1950 sdílena skautská činnost společně s jihokorejskou asociací Korea Scout Association. Po oddělení Severní a Jižní Koree byla skautská činnost v Severní Koreji zakázána a nahrazena Korejským svazem dětí pod názvem Young Pioneer Corps. V Laosu od roku 1959 působili skauti jménem Scouts Lao. V roce 1975 však byla organizace zakázána komunistickou stranou. V Andoře byli dříve skauti pod názvem Scouts d'Andorra, kteří se stali v osmdesátých letech neaktivní. Mladí lidé žijící v Andoře a mající zájem o skautování využívají její polohy mezi Francií a Španělskem a vstupují tak do organizačních jednotek v jedné z těchto zemí. Ve Vatikánu doposud skautské organizace nebyly zřízeny. Jedním z důvodů je především to, že se jedná o velmi malý stát o malém počtu obyvatel.

Zaměříme-li se na regionální specifika v některých zemích, za zajímavost lze zmínit, že američtí skauti pod názvem BSA mají zásadu hlásit se k některému z oficiálních náboženství, zatímco v ostatních zemích je skauting z velké části nenáboženský. Další zajímavostí je například skauting v Indonésii, kde je skauting provozován s pevnou vojenskou disciplínou. Právě Indonésie má více skautů než kterákoli jiná země na světě. K roku 2012 měla necelých 22 milionů členů, výrazně vyšší počet v porovnání například s BSA s 2,3 milionů členy.

¹ <https://scoutsmarts.com/scouting-around-the-world/>

4 VÝZKUM – DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

4.1 METODOLOGIE VÝZKUMU

V návaznosti na teoretické poznatky jsem prováděla výzkum za pomoci dotazníkového šetření. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda a jakým způsobem se jednotlivé prvky skautské výchovné metody užívají na 1. stupni základních škol, poukázat na společné rysy a zároveň identifikovat odlišnosti mezi skautskou výchovnou metodou a učitelstvím na 1. stupni ZŠ.

Výzkumné šetření probíhalo v období únor až březen 2022. Kvantitativní data jsem získala prostřednictvím anonymního online dotazníku vytvořeného v platformě Google Forms. Dotazník byl určen pro třídní učitele 1. – 5. ročníku. Z důvodu zajištění srozumitelnosti jednotlivých zadaných otázek jsem provedla pilotní studii na Základní škole Josefa Hlávky v Přešticích, kde dotazník předem vyplnilo 10 třídních učitelek. Následně jsem začala oslovovat základní školy v Plzeňském kraji. Oslovila jsem dohromady 23 základních škol, z nichž 11 mi dalo zpětnou vazbu, že se výzkumu zúčastní. Zapojila se základní škola v Přešticích, 31. ZŠ, 13. ZŠ, 11. ZŠ, 26. ZŠ a 25. ZŠ v Plzni, ZŠ Dobřany, Chlumčany, Švihov, Štěnovice a Dolní Lukavice. Dohromady bylo získáno 132 odpovědí od stanovené cílové skupiny respondentů. Dle počtu respondentů můžeme vidět, že ne každý učitel na dané škole dotazník vyplnil.

Dotazník se skládal z 21 otázek (viz. příloha). Převážná část dotazníku byla tvořena otázkami uzavřenými. U některých uzavřených otázek byla přidána možnost „jiné“, kde měli respondenti možnost volné odpovědi a mohli tak navrhnout svoji variantu. Menší část dotazníku byla tvořena otázkami otevřenými. U některých otázek byla možnost volby více odpovědí.

4.2 CÍL VÝZKUMNÉ ČÁSTI A HYPOTÉZY

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda a jakým způsobem se jednotlivé prvky skautské výchovné metody užívají na 1. stupni základních škol, poukázat na společné rysy a zároveň identifikovat odlišnosti s jejich užíváním na úrovni 1. stupně ZŠ.

Na základě výše specifikovaného výzkumného cíle a na základě praktické zkušenosti se skautskou výchovnou metodou a učitelstvím na 1. stupni ZŠ byly stanoveny následující hypotézy:

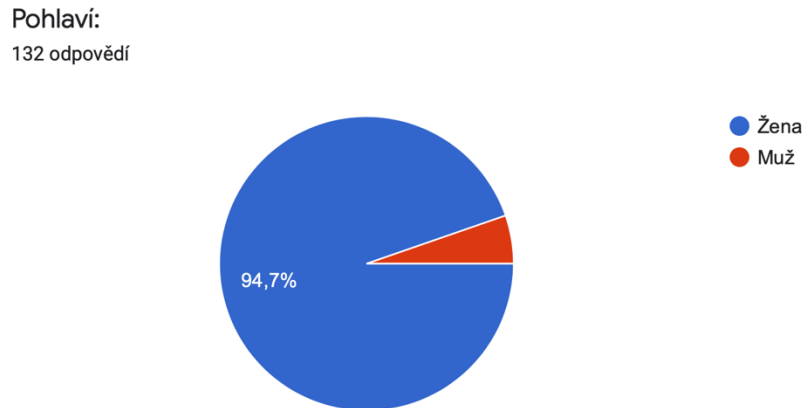
Hypotéza č. 1: Vyučující, který je či byl členem skautské organizace, využívá prvky skautské výchovné metody více než učitel, který nebyl členem této organizace.

Hypotéza č. 2: Prvky skautské výchovné metody využívají ve vyučovacím procesu více učitelé ve věku 20 až 40 let než učitelé vyšší věkové kategorie.

Hypotéza č. 3: Prvek společné identity a symbolický rámec je využíván v 1. třídě více než v ročnících vyšších.

4.3 VÝSLEDKY A ANALÝZA POLOŽEK DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 132 respondentů, tedy třídních učitelů prvního stupně základních škol. V první otázce zjišťujeme jejich pohlaví. Z velké části odpovídaly ženy. Konkrétně odpovědělo 125 žen a jen sedm mužů (viz. graf č. 1). Tento výsledek odpovídá mému očekávání.

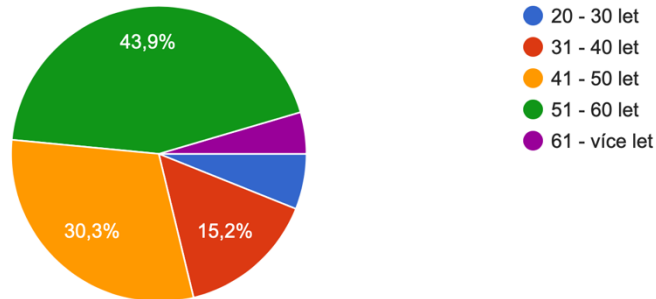

Graf 1: Struktura respondentů dle pohlaví. Zdroj: vlastní šetření

Druhá otázka je zaměřena na věk respondentů. Největší věkovou skupinu respondentů dle grafu č. 2 tvoří učitelé ve věku 51 až 60 let, konkrétně 58. O něco málo, v počtu 40, je respondentů ve věku 41 až 50 let a zhruba šestinou ze všech respondentů představuje věková skupina ve věku 31 až 40 let, v počtu 20 respondentů. Jen malé zastoupení měla věková skupina 20 až 30 let v počtu osmi a 61 a více let v počtu šesti. Nejvíce zastoupená věková skupina respondentů je středního věku, tj. ve věku 41 – 60 let.

Věk:

132 odpovědí

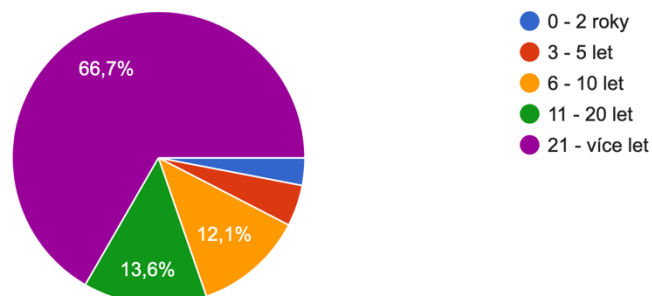
Graf 2: Věkové zastoupení respondentů. Zdroj: vlastní šetření

Třetí otázka zjišťuje délku pedagogické praxe respondentů. Z grafu č. 3 lze vyčíst, že většina respondentů, v počtu 88, má pedagogickou praxi 21 a více let. Výzkumu se tak účastní zejména zkušenější pedagogové. Menší část respondentů v počtu 18 má pedagogickou praxi 11 až 20 let a v počtu 16 má pedagogickou praxi 6 až 10 let. Pouhých šest respondentů má pedagogickou praxi 3 až 5 let a čtyři respondenti 0 až 2 roky.

Je překvapující, jaký rozdíl je v počtu zastoupení respondentů s pedagogickou praxí 21 a více let a pedagogy méně zkušenými. Lze vidět, že na školách je velmi malé zastoupení začínajících pedagogů.

Délka pedagogické praxe:

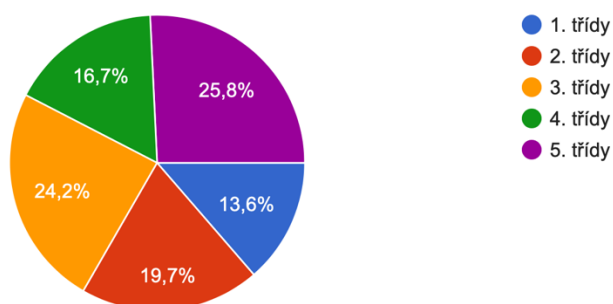
132 odpovědí

Graf 3: Struktura respondentů dle pedagogické praxe. Zdroj: vlastní šetření

Čtvrtá otázka zjišťuje zastoupení respondentů v jednotlivých ročnících. Jak můžeme vidět v grafu č. 4, zastoupení je velice vyrovnané. Avšak nejvíce respondentů vyučuje třídu pátou, v počtu 34. O dva respondenty méně vyučuje 3. třídu. 26 respondentů je třídním učitelem ve 2. třídě a 22 respondentů ve třídě čtvrté. Pouze 18 respondentů je třídním učitelem v 1. třídě.

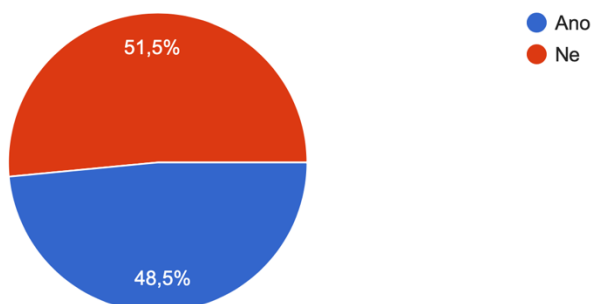
Jsem třídní učitel/ka:
132 odpovědí

Graf 4: Zastoupení tříd respondentů. Zdroj: vlastní šetření

V páté otázce zjišťujeme, kolik respondentů má povědomí o skautské výchovné metodě. Téměř poloviční zastoupení respondentů, kteří mají povědomí o skautské výchovné metodě, je překvapivé. 68 respondentů povědomí o skautské výchovné metodě nemá, avšak 64 respondentů ano (viz. graf č. 5).

Mám povědomí o skautské výchovné metodě:
132 odpovědí

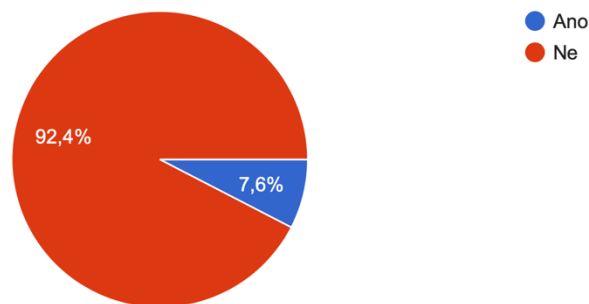

Graf 5: Povědomí o skautské výchovné metodě. Zdroj: vlastní šetření

V grafu číslo 6 můžeme vidět, že velká část respondentů nikdy nebyla členem skautingu, konkrétně 122. Aktivním skautem či skautským vedoucím je či bylo pouze 10 respondentů.

Můžeme vyzorovat, že ačkoli respondenti nikdy nebyli členy skautingu, mají přesto povědomí o skautské výchovné metodě. Je však otázkou, zda respondenti toto povědomí skutečně mají nebo se tak pouze domnívají na základě definice uvedené v dotazníku nebo letmé znalosti skautů, skautských hodnot a skautské organizace z médií či jiných zdrojů.

Jsem/byl jsem aktivním skautem/skautským vedoucím:
132 odpovědí

Graf 6: Členství ve skautské organizaci. Zdroj: vlastní šetření

4.3.1 SKAUTSKÝ ZÁKON A SLIB

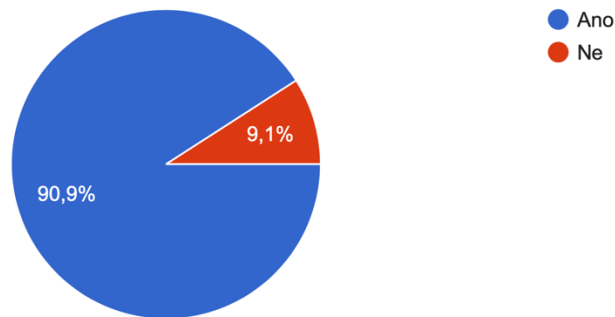
Nyní se dostáváme k samotnému výzkumu, tedy zda a jakým způsobem jsou jednotlivé prvky skautské výchovné metody využívány na prvním stupni základních škol. Prvním prvkem skautské výchovné metody je slib a zákon.

Je jasné, že se ve škole děti nebudou učit znění skautského slibu a zákona. Je ale možné, že mají ve své třídě zavedená nějaká pravidla, básničku, říkanku, ve kterých mají ukryté, do určité míry modifikované, principy skautské výchovné metody, tedy povinnost k sobě (být odpovědný za vlastní rozvoj), k druhým (pomáhat druhým) a k Bohu (respektují vyšší hodnoty než materiální, např. vážit si přátelství, uvědomovat si hodnoty přírody), které se snaží naplňovat.

Graf číslo 7 nám vyobrazuje, že většina respondentů, konkrétně 120, má ve své třídě společně s dětmi nastavená vlastní pravidla. Zbylých 12 respondentů nikoliv.

Máte ve třídě nastavená vlastní pravidla?

132 odpovědí

Graf 7: Vlastní pravidla třídy. Zdroj: vlastní šetření

V osmé otázce zjišťujeme u těch respondentů, kteří mají ve své třídě nastavená pravidla, tři nejdůležitější. Na tuto otázku mělo tedy odpovědět 120 respondentů, avšak šest respondentů využilo možnosti, že otázka je nepovinná, a tudíž ji přeskočili. Na tuto otázku tedy celkem odpovědělo 114 respondentů.

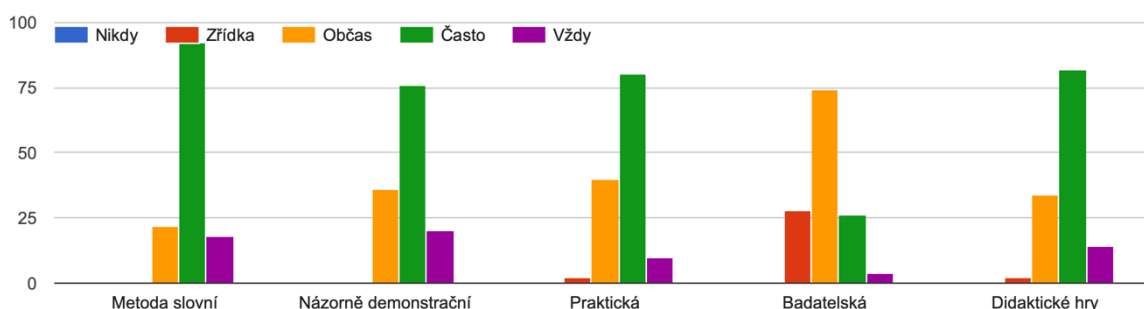
Těmi nejčastějšími pravidly, která mají respondenti ve třídě nastavená, jsou „pomáháme si, nasloucháme si, spolupracujeme“. Našly se zde také odpovědi, které jsou spíše pravidly morálními. Tedy jsou zaměřeny na to, jak se chovat při hodině. Například se zde nacházela častá odpověď „nevykřikujeme, hlásíme se, mluví pouze jeden, dodržujeme klid v hodinách, pracujeme potichu“.

Jak můžeme vidět, ze skautských principů je zde naplněn zejména princip povinnosti k druhým. Princip k povinnosti k sobě se využívá po celou dobu vyučovacího procesu, jelikož každý jedinec je zodpovědný za svůj vlastní rozvoj. Avšak princip povinnosti k Bohu, tedy k určitým vyšším morálním principům a hodnotám, se nám zde promítá jen velmi zřídka a omezeně. Vyplývá nám z toho tedy, že prvek slib a zákon se ve vyučování na 1. stupni nevyužívá komplexně, jelikož zde nejsou uplatněny všechny tři principy skautské výchovné metody.

4.3.2 UČENÍ SE ČINNOSTÍ

Otázka devátá zkoumá, jak moc jsou při výuce využívány určité metody práce. Nejčastěji je dle grafu č. 8 využívána metoda slovní, tedy výklad, práce s učebnicí či s textem. Tuto metodu vždy využívá 18 respondentů. Často ji využívá 92 respondentů a 22 respondentů ji využívá občas. Dále můžeme vidět velké zastoupení didaktických her. Vždy je využívá 14 respondentů, často 82 a 34 občas. Praktickou metodu, tedy vytváření dovednosti či manipulování s předměty, využívá vždy 10 respondentů. Často tuto metodu využívá 80 respondentů a občas 40. Metodu názorně demonstrační, tedy zařazování pokusů, napodobování či předvádění, do hodin využívá vždy 20 respondentů. Často ji využívá 76 respondentů a 36 respondentů ji využívá občas. Nejméně zastoupená metoda je metoda badatelská, při níž je dbán důraz na samostatnost žáků při osvojování učiva. Vždy ji využívají čtyři respondenti, často 26 respondentů, občas 74 a 28 zřídka.

Do jaké míry využíváte při výuce následující metody?

Graf 8: Využívání metod práce. Zdroj: vlastní šetření

Prvek učení se činností odpovídají metody názorně demonstrační, praktická, badatelská a didaktické hry. Nejbližší je však skautingu metoda badatelská. Jak je vidět v grafu, většina respondentů ji zařazuje jen občas, avšak ostatní tři metody jsou využívány často. Nejvíce je však z těchto čtyř metod zařazována metoda názorně demonstrační a didaktické hry. Jelikož je nejčastěji ve vyučování na 1. stupni základních škol využívána metoda slovní, nemůžeme říci, že je prvek učení se činností zcela naplňován. Důvodem může být skutečnost, že v rámci běžné výuky na zařazení takových praktických aktivit není dostatek

času a prostoru a zároveň je typická třída podstatně početnější skupinou než skautská družina, ve které se podobné metody realizují mnohem snadněji.

Zaměříme-li se blíže na badatelskou metodu, která tvoří základ metody učení se činností, zjistíme za pomoci kontingenčních tabulek, že tuto metodu nejvíce využívají respondenti ve věku 20 – 30 let a ve věku 61 a více let (viz. tabulka č. 1). Tento výsledek je překvapující, jelikož badatelskou metodu nejvíce využívají, dle výsledku výzkumu, respondenti skupiny nejmladší a zároveň skupiny nejstarších. Dále jsme si potvrdili, že badatelskou metodu využívají zejména respondenti, kteří jsou či v minulosti byli členy skautingu (viz. tabulka č. 2).

Do jaké míry využíváte při výuce následující metody? [Badatelská]	Často	Občas	Vždy	Zřídka
Věk:				
20 - 30 let		100,00 %		
31 - 40 let	10,00 %	60,00 %	10,00 %	20,00 %
41 - 50 let	25,00 %	40,00 %		35,00 %
51 - 60 let	17,24 %	62,07 %	3,45 %	17,24 %
61 - více let	66,67 %	33,33 %		

Tabulka 1: Využívání badatelské metody dle věku respondentů. Zdroj: vlastní šetření

Do jaké míry využíváte při výuce následující metody? [Badatelská]	Často	Občas	Vždy	Zřídka
Jsem/byl jsem aktivním skautem/skautským vedoucím:				
Ano	40,00 %	40,00 %	20,00 %	
Ne	18,03 %	57,38 %	1,64 %	22,95 %

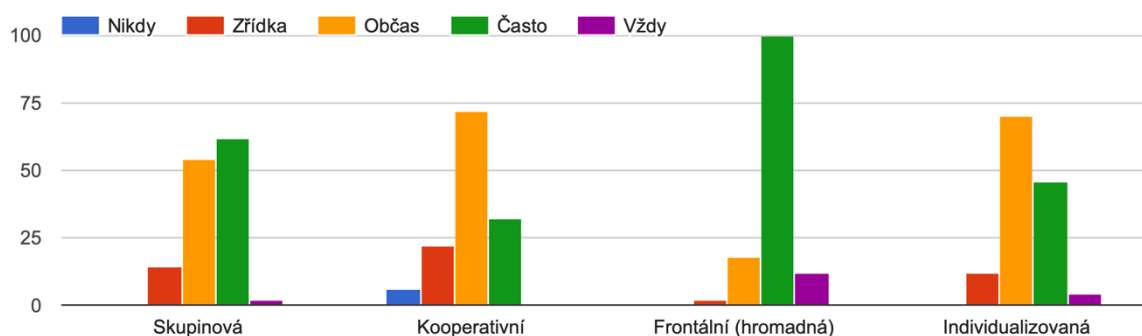
Tabulka 2: Využívání badatelské metody dle členství ve skautské organizaci. Zdroj: vlastní šetření

4.3.3 DRUŽINOVÝ SYSTÉM

Desátá otázka je zaměřena na formy výuky. Nejvíce je dle grafu č. 9 využívána frontální neboli hromadná výuka, kterou využívá vždy 12 respondentů. Často ji využívá 100 respondentů a 18 občas. Tento výsledek jsme mohli očekávat, jelikož jsme z předchozí otázky zjistili, že nejčastěji využívanou metodou je metoda slovní, která má velice blízko k frontální neboli hromadné formě výuky. Dále má velké zastoupení skupinová práce, kterou využívá často 62 respondentů, 54 občas a 14 zřídka. Individualizovanou formu výuky často využívá 46 respondentů, občas 70 a zřídka 12. Nejméně využívaná forma výuky je

kooperativní práce, kterou často do výuky zařazuje jen 32 respondentů, občas 72 respondentů, zřídka 22 a respondentů, kteří ji nikdy nevyužili, je šest.

Jaké zastoupení mají následující organizační formy ve Vaší výuce?

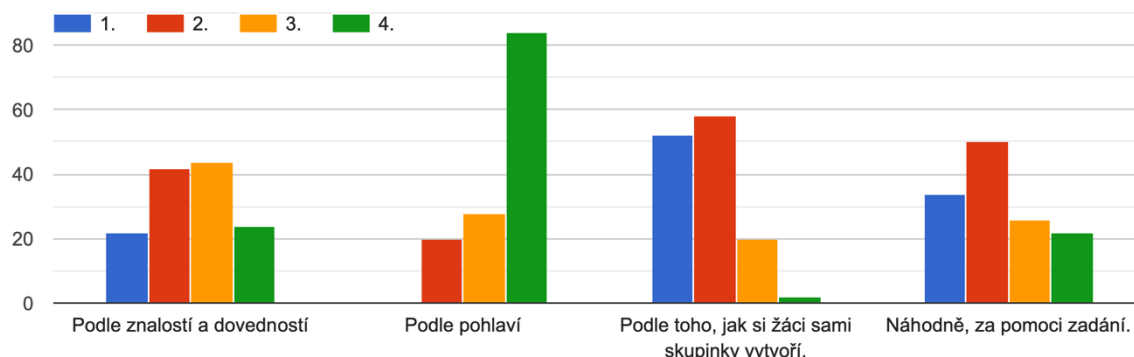

Graf 9: Využívání organizačních forem výuky. Zdroj: vlastní šetření

Zaměříme-li se na skupinovou či kooperativní práci, jelikož skautská družina představuje určitou skupinu jedinců, zjistíme, podle čeho učitelé ve školním prostředí žáky do skupin nejčastěji rozdělují. Dle grafu č. 10 můžeme vidět, že největší zastoupení má kritérium podle toho, jak si žáci sami skupinky vytvoří. Na první místo ho zvolilo 52 respondentů. Druhým nejčastějším kritériem rozdělení je náhodně, za pomoci zadání, které na druhé místo dalo 50 respondentů. 44 respondentů dalo na třetí místo kritérium rozdělení podle znalostí a dovedností. Nejméně využívaným kritériem rozdělení je podle pohlaví. Na čtvrté místo ho zvolilo 84 respondentů.

Zde je nutné podotknout, že ne všichni respondenti pochopili zadání otázky. Jejich úkolem bylo seřadit kritéria od 1. místa do 4. podle toho, jak často dané kritérium rozdělení užívají. Velká část respondentů zadávala například dvě první místa a pak například dvě čtvrtá místa. V daném kontextu je potřeba vnímat výsledek, nicméně i přesto jsou zásadní trendy z grafu patrné.

Seřadte následující kritéria rozdělení skupinové práce podle toho, jak často je využíváte.

Graf 10: Kritéria rozdělení skupinové práce. Zdroj: vlastní šetření

Jelikož jsme zjistili, že nejvíce zastoupenou organizační formou výuky je u respondentů frontální neboli hromadná výuka, a naopak kooperativní práce, která je ve skautské družině podstatná a tvoří základ družinového systému, je zastoupena jen občas či zřídka, nemůžeme říci, že by byl tento prvek ve vyučování zcela naplněn.

Stejně tak pokud se zaměříme na kritérium rozdělení do skupin, kde převážně respondenti volí skupiny tak, jak si je žáci sami vytvoří, či náhodně, za pomoci zadání. Tato kritéria rozdělení jsou pro pedagogy značně ulehčující, avšak dochází k rozporu se zásadou družinového systému. Ve skautingu je zásadou družiny vyváženost jednotlivých členů podle jejich znalostí a dovedností. Každý jedinec má možnost odhalit své silné stránky a uplatnit je ve prospěch celku. Každý člen umí něco a navzájem se doplňují, tedy každý člen družiny je důležitým a nepostradatelným členem.

Dle tabulky č. 3 můžeme vidět, že právě toto kritérium rozdělení podle znalostí a dovedností využívají ve vyučování nejčastěji respondenti, kteří jsou či byli členy skautingu.

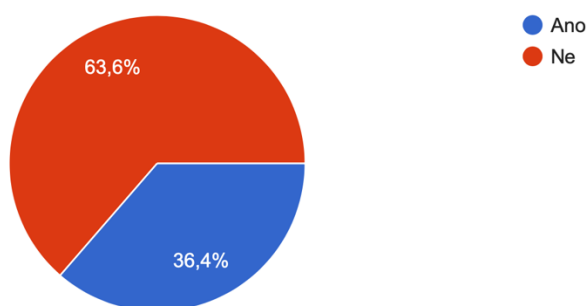
Seřadte následující kritéria rozdělení skupinové práce podle toho, jak často je využíváte. [Podle znalostí a dovedností]	1.	2.	3.	4.
Jsem/byl jsem aktivním skautem/skautským vedoucím:				
Ano	40,00 %	40,00 %		20,00 %
Ne	14,75 %	31,15 %	36,07 %	18,03 %

Tabulka 3: Kritérium rozdělení podle znalostí a dovedností dle členství ve skautské organizaci. Zdroj: vlastní šetření

Každá skautská družina má svoji identitu. Tu připomíná jméno, pokřik a symbol družiny. Jednoduše řečeno určitý prvek, který celou skupinu sjednocuje. Ve dvanácté otázce zjišťujeme, zda respondenti ve své třídě identitu taktéž budují. Více jak polovina respondentů nikoliv, konkrétně 84. 48 respondentů však ano (viz. graf č. 11).

Budujete ve třídě vlastní kolektivní identitu?

132 odpovědí

Graf 11: Budování identity. Zdroj: vlastní šetření

V tabulce č. 4 vidíme, že přesně polovina respondentů ve věku 20 – 30 let a 31 – 40 let identitu buduje. Zde se potvrzuje předpoklad, že tyto metody využívají především mladší pedagogové. S rostoucím věkem respondentů budování společné identity třídy klesá.

Budujete ve třídě vlastní kolektivní identitu?	Ano	Ne
Věk:		
20 - 30 let	50,00 %	50,00 %
31 - 40 let	50,00 %	50,00 %
41 - 50 let	25,00 %	75,00 %
51 - 60 let	37,93 %	62,07 %
61 - více let	33,33 %	66,67 %

Tabulka 4: Budování identity v zastoupení věkových kategorií. Zdroj: vlastní šetření

Pomocí tabulky č. 5 jsme zjistili, že vyjma určité anomálie v případě 4. třídy budování identity s rostoucím věkem dětí klesá. Nejvíce však respondenti budují společnou identitu v 1. třídě, následně ve 4. třídě.

Budujete ve třídě vlastní kolektivní identitu?	Ano	Ne
Jsem třídní učitel/ka:		
1. třídy	55,56 %	44,44 %
2. třídy	38,46 %	61,54 %
3. třídy	37,50 %	62,50 %
4. třídy	54,55 %	45,45 %
5. třídy	11,76 %	88,24 %

Tabulka 5: Budování identity v jednotlivých ročnících. Zdroj: vlastní šetření

V tabulce č. 6 je vidět, že zda je respondent skaut či není, u budování identity nehraje roli, jelikož výsledky jsou téměř vyrovnané.

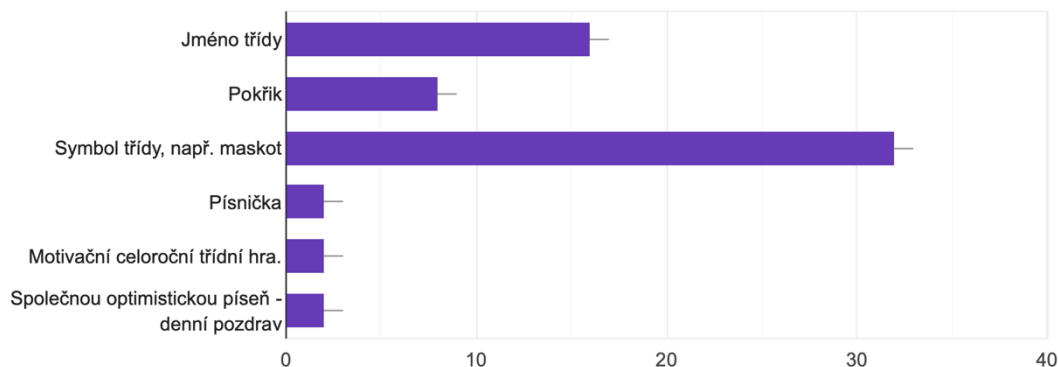
Budujete ve třídě vlastní kolektivní identitu?	Ano	Ne
Jsem/byl jsem aktivním skautem/skautským vedoucím:		
Ano	40,00 %	60,00 %
Ne	36,07 %	63,93 %

Tabulka 6: Budování identity dle členství ve skautské organizaci. Zdroj: vlastní šetření

V následující otázce zjišťujeme, jakým způsobem konkrétně respondenti ve své třídě identitu budují. Nejčastěji mají určitý symbol třídy, například maskota, v počtu 32 (viz. graf č. 12). 16 respondentů má jméno třídy a osm respondentů pokřik. U této otázky byla možnost dopsat svoji vlastní variantu. Zde respondenti doplňovali např. písničku, společnou optimistickou píseň – denní pozdrav. Dále zde byla doplněna varianta motivační celoroční třídní hry. Celoroční třídní hra by mohla být taktéž považována za identitu třídy, avšak jen v případě, kdy během ní jedinci společně kooperují a směřují za jedním společným cílem. V případě, kdy děti během této celoroční hry mezi sebou soutěží a bojují, nemůžeme říci, že jde o budování společné identity, jelikož toto naopak vytváří konkurenční prostředí, nikoliv společnou spojující identitu.

Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, uveďte, jak identitu budujete. Lze zvolit více odpovědí.

48 odpovědí

Graf 12: Způsob budování identity. Zdroj: vlastní šetření

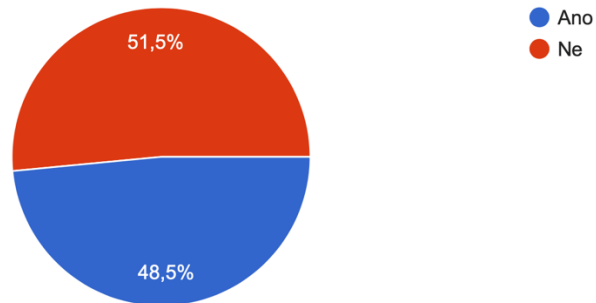
U tohoto prvku jsme zjistili, že jednotlivé rysy družinového systému jsou různorodě zastoupeny, například někteří využívají při výuce kooperativní formu výuky, někteří kritérium rozdělení podle znalostí a dovedností či se snaží budovat společnou identitu, avšak nelze říci, že jde o komplexní aplikaci družinového systému.

4.3.4 SYMBOLICKÝ RÁMEC

Ve čtrnácté otázce se dotazujeme na využívání symbolického rámce ve výuce. Symbolickým rámcem je myšlen atraktivní obal pro výchovu, který motivuje děti k činnosti, která by je v „suché“ podobě nelákala. Výsledky jsou téměř vyrovnané. 64 respondentů prvky symbolického rámce využívá a 68 respondentů nikoliv (viz. graf č. 13).

Využíváte ve výuce prvky symbolického rámce?

132 odpovědí

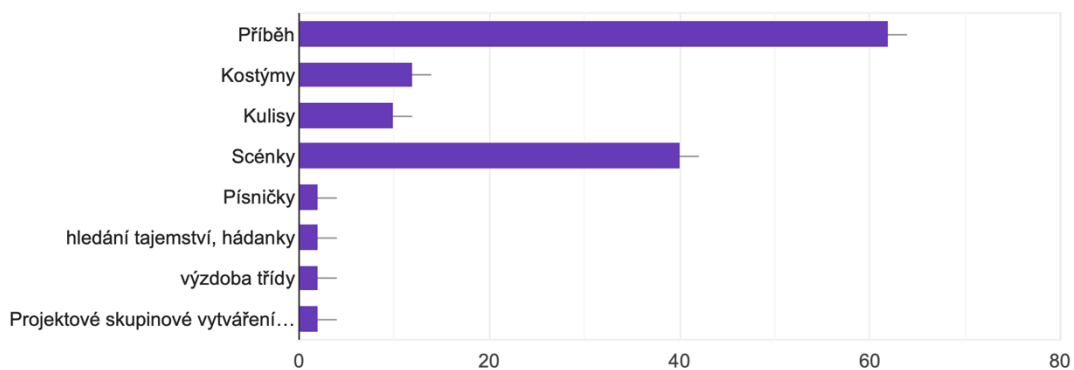

Graf 13: Využívání prvků symbolického rámce. Zdroj: vlastní šetření

V následující otázce zjišťujeme, jakým způsobem respondenti ve výuce symbolický rámec využívají. Jsou zde možnosti příběhů, kostýmů, kulisy, scének. Zároveň zde mohou respondenti doplnit svoji vlastní variantu a označit více odpovědí. Nejčastěji využívají ve výuce příběhy, v počtu 62 (viz. graf č. 14). Následně jsou často zařazovány scénky, v počtu 40. 12 respondentů využívá kostýmy a 10 respondentů kulisy. Jsou zde dopsány možnosti využívání písniček, hledání tajemství, hádanky, výzdoba třídy a projektové skupinové vytváření, výuka v přírodě.

Jestliže jste na předchozí otázku odpověděli ano, uveďte, jakým způsobem symbolický rámec ve výuce využíváte. Lze zvolit více odpovědí.

64 odpovědí

Graf 14: Způsob využívání symbolického rámce. Zdroj: vlastní šetření

Zjistili jsme, že pokud učitelé na prvním stupni základních škol prvek symbolický rámec využívají, shoduje se se skautskou výchovnou metodou. Jde však jen o polovinu respondentů.

Z níže přiložených tabulek můžeme vyčíst, že symbolický rámec ve výuce využívají především učitelé, kteří jsou či byli členy skautingu (viz. tabulka č. 9). Je možná překvapující, že nejvíce symbolického rámce využívá věková skupina 61 a více let (viz. tabulka č. 7). V tomto případě se nám tedy nepotvrzuje hypotéza o zastoupení zejména u mladších pedagogů, a naopak se ukazuje trend opačný. Důvodem může být to, že starší pedagogové už mají zkušenost s vlastními vnoučaty, a právě ve výchově malých dětí mají prvky symbolického rámce svoji nezastupitelnou roli. S rostoucím věkem respondentů využívání prvků symbolického rámce stoupá. Dále jsme zjistili, že prvky symbolického rámce jsou nejčastěji užívány v 1., 3. a 4. třídě (viz. tabulka č. 8). Nicméně výsledky jsou obecně poměrně vyrovnané.

Využíváte ve výuce prvky symbolického rámce?	Ano	Ne
Věk:		
20 - 30 let	25,00 %	75,00 %
31 - 40 let	40,00 %	60,00 %
41 - 50 let	40,00 %	60,00 %
51 - 60 let	55,17 %	44,83 %
61 - více let	100,00 %	

Tabulka 7: Využívání prvků symbolického rámce dle věkových kategorií. Zdroj: vlastní šetření

Využíváte ve výuce prvky symbolického rámce?	Ano	Ne
Jsem třídní učitel/ka:		
1. třídy	55,56 %	44,44 %
2. třídy	38,46 %	61,54 %
3. třídy	56,25 %	43,75 %
4. třídy	54,55 %	45,45 %
5. třídy	41,18 %	58,82 %

Tabulka 8: Využívání prvků symbolického rámce v jednotlivých ročnících. Zdroj: vlastní šetření

Využíváte ve výuce prvky symbolického rámce?	Ano	Ne
Jsem/byl jsem aktivním skautem/skautským vedoucím:		
Ano	80,00 %	20,00 %
Ne	45,90 %	54,10 %

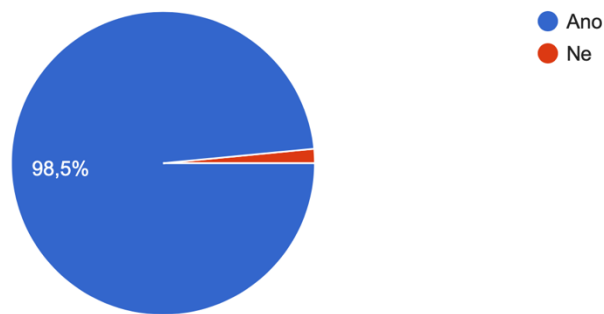
Tabulka 9: Využívání prvků symbolického rámce dle členství ve skautské organizaci. Zdroj: vlastní šetření

4.3.5 PŘÍRODA

Příroda je pro skauty klubovnou, tedy místem, kde tráví nejvíce času. Dále laboratoří, jelikož nabízí nespočet možností objevování a chrámem pro prožívání duchovního rozměru, jelikož zázraky jsou všude kolem nás.

V šestnácté otázce zjišťujeme, zda respondenti v rámci výuky budují u dětí vztah k přírodě. Je překvapující, že se našli dva respondenti, kteří vztah k přírodě u dětí nebudují. Drtivá většina, v počtu 130, však ano (viz. graf č. 15).

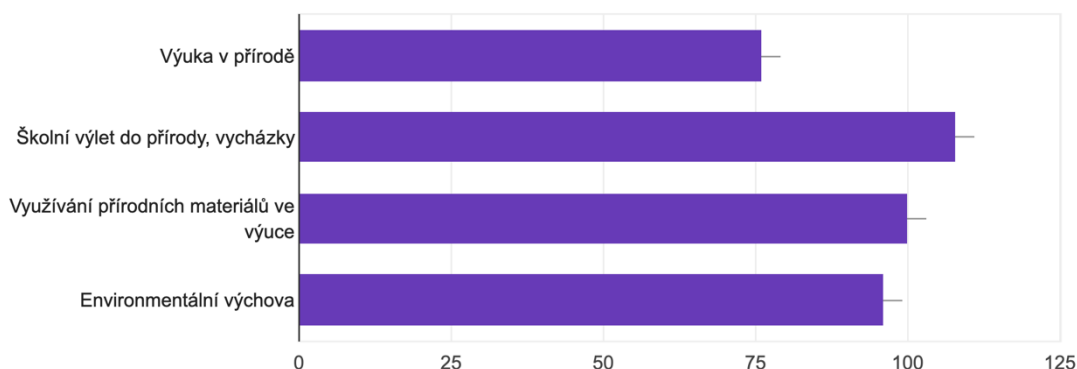
Snažíte se v rámci výuky budovat u dětí vztah k přírodě?
132 odpovědí

Graf 15: Budování vztahu k přírodě. Zdroj: vlastní šetření

Následuje otázka, kde se dozvídáme, jakým způsobem respondenti u dětí vztah k přírodě budují. U této otázky bylo možné zvolit více odpovědí. Nejčastější odpovědí dle grafu č. 16 jsou školní výlety do přírody či vycházky, v počtu 108. Dále 100 respondentů využívá ve výuce přírodní materiály, 96 respondentů zařazuje do hodin environmentální výchovu a 76 respondentů zařazuje výuku v přírodě.

V případě, že jste na předchozí otázku odpověděli ano, uveďte jak. Lze zvolit více odpovědí.
130 odpovědí

Graf 16: Způsob budování vztahu k přírodě. Zdroj: vlastní šetření

I přesto, že převážná část školní výuky se odehrává především v budově školy, zjistili jsme, že mnoho respondentů se snaží obzvláštňovat vyučovací proces vycházkami a školními výlety do přírody, či zařazují do hodin práci s přírodními materiály. Někteří začleňují i výuku v přírodě, například v rámci přírodovědy. Některé školy již mají možnost výuky ve venkovních altánkách a učebnách, které se nyní velmi často budují. Můžeme tedy říci, že prvek příroda se v učitelství na 1. stupni základních škol využívá čím dál tím více, avšak s tím rozdílem, že ve skautingu se klade důraz také na dlouhodobý pobyt a sžití se s přírodou, nikoliv jenom na využívání přírodních materiálů či vycházky do přírody.

4.3.6 PROGRAM OSOBNÍHO RŮSTU

Skauting se snaží dětem nabízet aktivity, které je posouvají dál. Pro děti je důležité mít možnost zažít pocit úspěchu. Tyto příležitosti jsou pro děti velkou motivací. Aby se každý jedinec mohl posouvat výš, musíme znát jeho zájmy, silné stránky a slabší stránky. Tedy je nutný individualizovaný přístup k jedinci.

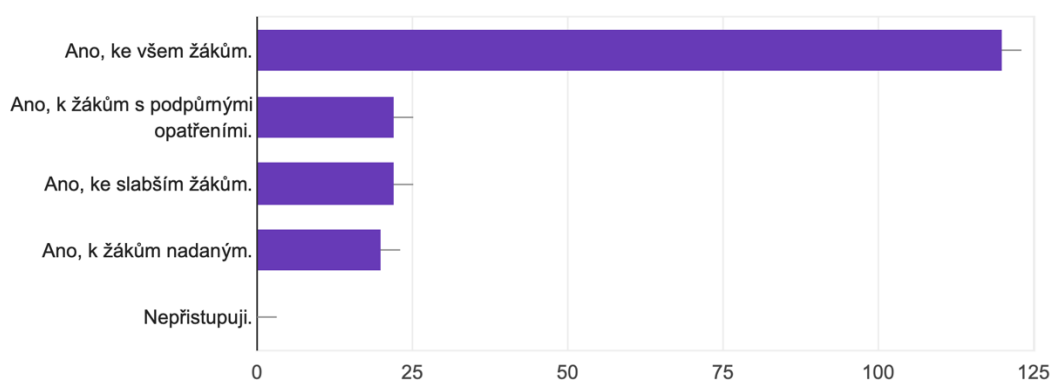
Otázka osmnáct se tedy zaměřuje na to, zda respondenti ke svým žákům přistupují individualizovaně, a to zda ke všem žákům či jen k žákům s nějakým omezením či nadáním. V této otázce bylo opět možné zvolit více odpovědí. Velká část respondentů, konkrétně

120, přistupuje individualizovaně ke všem žákům (viz. graf č. 17). 22 respondentů k žákům s podpůrnými opatřeními a k žákům slabším. 20 respondentů k žákům s nadáním.

U této otázky máme lehce zkreslené výsledky z toho důvodu, že někteří respondenti zaškrtnli, že přistupují individualizovaně ke všem žákům a zároveň zaškrtnli také varianty s individualizovaným přístupem k žákům blíže specifikovaným. Nicméně to nemá vliv na jednoznačný výsledek odpovědí.

Přistupujete k žákům individualizovaně? Lze zvolit více odpovědí.

132 odpovědí

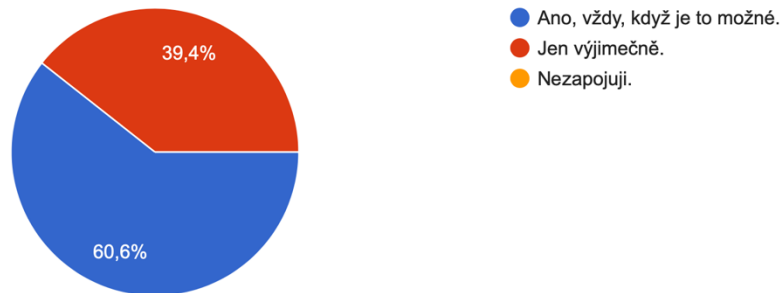

Graf 17: Individualizovaný přístup ve výuce. Zdroj: vlastní šetření

Jako nástroj osobního růstu ve škole mohou sloužit školní soutěže a olympiády. V následující otázce tedy zjišťujeme, jaká část respondentů se do školních soutěží a olympiád se svou třídou zapojuje. Vždy, když je to možné, se zapojuje se třídou 80 respondentů (viz. graf č. 18). 52 respondentů se zapojuje jen výjimečně.

Zapojujete se se třídou do školních soutěží a olympiád?

132 odpovědí

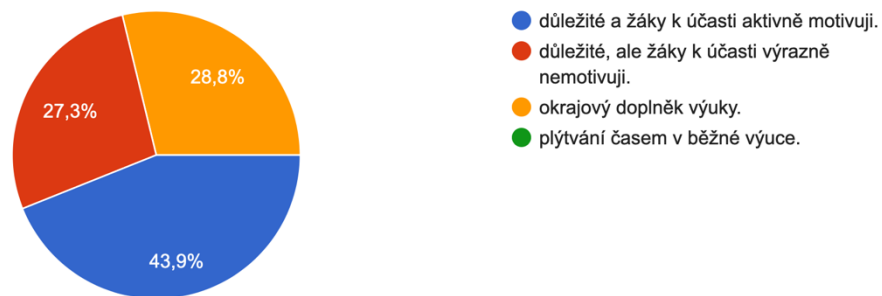

Graf 18: Zapojení do školních soutěží a olympiád. Zdroj: vlastní šetření

V otázce dvacáté se dozvídáme postoj respondentů ke školním soutěžím a olympiádám. Velká část v počtu 58 je považuje za důležité a žáky k jejich účasti aktivně motivuje (viz. graf č. 19). Ostatní respondenti v počtu 38 školní soutěže a olympiády považují za okrajový doplněk výuky a v počtu 36 za důležité, ale žáky k jejich účasti výrazně nemotivují.

Školní soutěže a olympiády považují za:

132 odpovědí

Graf 19: Postoj ke školním soutěžím a olympiádám. Zdroj: vlastní šetření

Z grafu číslo 17 jsme tedy zjistili, že značná část respondentů přistupuje individualizovaně ke všem svým žákům. Dále je ale nutné, aby docházelo k osobnímu růstu jedince, k čemuž můžeme ve škole jako nástroj využít školní soutěže a olympiády.

Z následující tabulky č. 10 můžeme vyčíst, že s rostoucím věkem, a tedy i ve většině případů pedagogickou praxí, zapojování učitelů se svou třídou do školních soutěží a olympiád stoupá. Nejvíce se zapojují učitelé ve věku 61 a více let.

Zapojujete se se třídou do školních soutěží a olympiád?	Ano, vždy, když je to možné.	Jen výjimečně.
Věk:		
20 - 30 let	25,00 %	75,00 %
31 - 40 let	50,00 %	50,00 %
41 - 50 let	60,00 %	40,00 %
51 - 60 let	65,52 %	34,48 %
61 - více let	100,00 %	

Tabulka 10: Struktura zapojení věkových kategorií se svou třídou do školních soutěží a olympiád.
Zdroj: vlastní šetření

4.3.7 PODPORA DOSPĚLÝMI

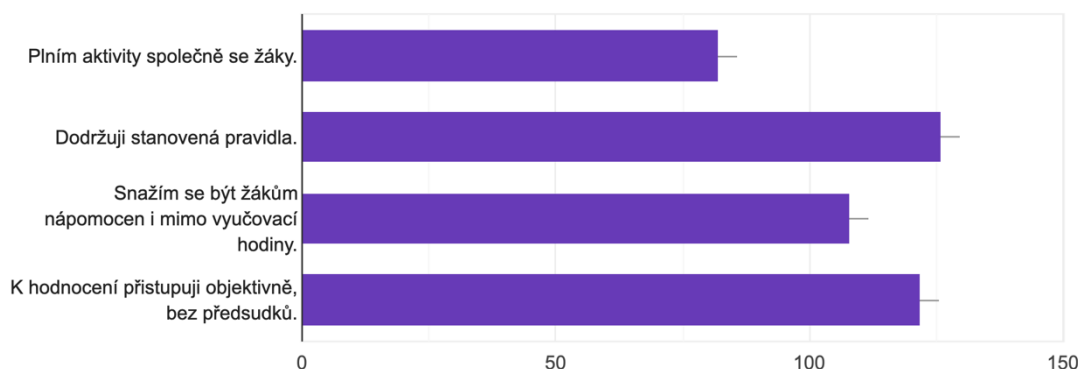
Skautský vedoucí by měl ve své činnosti naplňovat tři role. V první řadě by měl dohlédnout na to, aby každá probíhající aktivita byla úspěšně zrealizována. Dále by měl být vychovatelem a být tak dětem vzorem. V neposlední řadě by měl být přátelským poradcem. Jak řekl Jan Ámos Komenský: „*„Naši učitelé nesmějí být podobni sloupům u cest, jež pouze ukazují, kam jít, ale samy nejdu.“*²

V poslední otázce našeho dotazníkového šetření tedy zjišťujeme, jakým způsobem se snaží být respondenti z řad učitelů žákům vzorem. Zde bylo možné zvolit více odpovědí. Nejvíce respondentů, v počtu 126, dodržují se žáky stanovená pravidla (viz. graf č. 20). 122 respondentů přistupuje k hodnocení objektivně a bez předsudků. 108 respondentů se snaží být žákům nápomocno i mimo vyučování a 82 respondentů plní aktivity společně se žáky.

² <https://citaty.net/citaty-o-ucitelich/>

Jakým způsobem se snažíte být žákům vzorem? Lze zvolit více odpovědí.

132 odpovědí

Graf 20: Učitel jako vzor žákům. Zdroj: vlastní šetření

Zjistili jsme, že většina respondentů z řad učitelů dodržuje stanovená pravidla společně se žáky, k hodnocení přistupují objektivně, bez předsudků, snaží se být žákům nápomocni i mimo vyučovací hodiny a někteří dokonce plní aktivity společně se žáky. Můžeme tedy říci, že prvek podpora dospělými se ve vyučování na prvním stupni základních škol využívá, působení osobnosti učitele a skautského vedoucího se tak v tomto ohledu do značné míry shoduje.

4.4 INTERPRETACE DOSAŽENÝCH VÝSLEDKŮ A OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

Jednotlivé prvky skautské výchovné metody jsou ve výuce ze strany pedagogů využívány, nicméně pouze nahodile, nikoliv v jejich komplexní podobě. Zaměříme-li se na jednotlivé prvky, prvek slib a zákon, který má v sobě ukryté principy skautské výchovné metody, tedy princip povinnosti k sobě, k druhým a k Bohu se ve vyučování na 1. stupni základních škol nevyužívá v jeho komplexní podobě, jelikož poslední princip, princip povinnosti k Bohu, se nám do vyučování na 1. stupni základních škol promítá velmi zřídka. Nicméně se zde využívá především princip povinnosti k sobě, a to po celou dobu vyučovacího procesu, jelikož každý jedinec je zodpovědný za svůj vlastní rozvoj. Dále jsme zjistili, že princip povinnosti k druhým se vyskytuje především v nastavených pravidlech třídy, a to zejména v nejčastěji vyskytujících se pravidlech „pomáháme si, nasloucháme si, spolupracujeme“.

Prvek učení se činností je ve vyučování na 1. stupni základních škol využíván především prostřednictvím didaktických her či metody názorně demonstrační. Metoda badatelská, která je skautingu nejbližší, je využívána u většiny respondentů jen občas. Nejvíce respondenty využívanou metodou při vyučování je metoda slovní. Nemůžeme tedy říci, že je prvek učení se činností zcela naplňován. Důvodem může být skutečnost, že v rámci běžné výuky na zařazení takových praktických aktivit není dostatek času a prostoru a zároveň je typická třída podstatně početnější než skautská družina, ve které se podobné metody realizují mnohem snadněji.

U prvku družinový systém jsme zjistili, že nejčastěji využívanou formou výuky je frontální neboli hromadná výuka, a naopak kooperativní práce, která je ve skautské družině podstatná a tvoří základ družinového systému, je zastoupena jen občas či zřídka. Dále jsme zjišťovali, jakým způsobem respondenti žáky do skupin rozdělují. Nejčastěji zastoupeným kritériem je rozdělení podle toho, jak si žáci sami skupinky vytvoří, či náhodně, za pomoci určitého zadání. Tato kritéria rozdělení jsou pro pedagogy značně ulehčující, avšak dochází zde k rozporu se zásadou družinového systému. Ve skautingu je hlavní zásadou družiny vyváženost jednotlivých členů podle jejich znalostí a dovedností. Tedy každý jedinec má zde možnost odhalit své silné stránky a uplatnit je ve prospěch celku. Dále jsme se dozvěděli, že někteří respondenti ve své třídě budují společnou identitu, a to nejčastěji za pomoci nějakého symbolu třídy, například maskota. Jak můžeme vidět, jednotlivé prvky družinového systému jsou v učitelství na 1. stupni různorodě zastoupeny, avšak nelze v tomto případě tvrdit, že jde o komplexní aplikaci družinového systému.

Prvek symbolický rámeček je ve vyučování na 1. stupni základních škol zastoupen, a to především využíváním příběhů či scének ve výuce. Zjistili jsme tedy, že pokud učitelé prvek symbolický rámeček využívají, shoduje se se skautskou výchovnou metodou. Jde však jen o polovinu respondentů.

Prvek příroda je ve vyučování v primární škole zastoupen, a to především prostřednictvím školních výletů do přírody či zařazováním vycházek a využíváním přírodních materiálů ve výuce. Je tady však rozdíl, že ve skautingu se klade důraz také na dlouhodobý pobyt a sžití se s přírodou. Opět tedy nelze hovořit o komplexním využití tohoto prvku shodujícím se se skautskou výchovnou metodou.

Prvek program osobního růstu jedince je ve škole taktéž zastoupen, jelikož převážná část respondentů se snaží přistupovat ke všem žákům individualizovaně. Značná část respondentů se také zapojuje se svými žáky do školních soutěží a olympiád. Považují je za důležité a žáky k účasti aktivně motivují.

Prvek podpora dospělými je ve vyučování na 1. stupni základních škol též zastoupen, jelikož všichni respondenti se snaží být žákům určitým způsobem vzorem. Nejčastěji dodržují stanovená pravidla společně se žáky a k hodnocení přistupují objektivně, bez předsudků. Dále někteří plní aktivity společně se žáky a snaží se být žákům nápomocni i mimo vyučovací hodiny, tedy být přátelským poradcem.

Jak můžeme tedy vidět, všechny prvky skautské výchovné metody se určitým způsobem využívají v učitelství na 1. stupni základních škol. Některé více, některé méně, avšak ne v jejich komplexní podobě. Do značné míry toto závisí i na věku, pedagogické praxi a obecně zkušenostech konkrétního učitele.

4.4.1 HYPOTÉZA Č. 1

Hypotéza č. 1: Vyučující, který je či byl členem skautské organizace, využívá prvky skautské výchovné metody více než učitel, který nebyl členem této organizace.

Při podrobnějším zkoumání jednotlivých odpovědí jsme zjistili, že jednotlivé prvky skautské výchovné metody častěji využívají ve vyučování respondenti, kteří jsou či v minulosti byli členy skautingu. Bližší zkoumání jsem prováděla pouze u těch prvků, u kterých se nám výsledky mezi bývalými či současnými členy skautské organizace a ostatními pedagogy výrazněji rozcházel. Hypotéza č. 1 se tedy potvrdila.

Značný rozdíl je viditelný například u prvku učení se činností, konkrétně v užívání badatelské metody ve vyučovacím procesu. Tento rozdíl nám dokládá tabulka č. 2, která je přiložena výše.

Velká odchylka je také u prvku družinový systém, konkrétně u využívání kritéria rozdělení žáků do skupin podle znalostí a dovedností, kdy na 1., či 2. místo toto kritérium řadili především respondenti, kteří jsou či byli někdy členy skautingu. Tento fakt nám vyobrazuje tabulka č. 3 přiložena výše.

U specifického prvku symbolického rámce jsme taktéž zjistili převahu jeho užívání především respondenty, kteří jsou či v minulosti byli členy skautingu. Konkrétně 80 % respondentů, kteří využívají ve vyučování symbolický rámec, jsou či byli členy skautské organizace (viz. tabulka č. 9 výše).

4.4.2 HYPOTÉZA Č. 2

Hypotéza č. 2: Prvky skautské výchovné metody využívají ve vyučovacím procesu více učitelé ve věku 20 až 40 let než učitelé vyšší věkové kategorie.

U otázek, kde byl na první pohled viditelný výraznější rozptyl odpovědí, jsme se zaměřili na věk respondentů. Předpokládali jsme, že prvky skautské výchovné metody jsou zastoupeny ve vyučování především u respondentů mladší věkové kategorie, stále ještě motivovaných k výkonu učitelské profese a ovlivněných výukou moderních pedagogických trendů v rámci svého vlastního studia. Ukázalo se však, že ne vždy tomu tak je. Hypotéza č. 2 nám tedy byla vyvrácena.

Zaměříme-li se blíže na některé prvky, prvek učení se činností a konkrétně využití badatelské metody při vyučování nejčastěji využívají respondenti ve věku 20 – 30 let a zároveň ve věku 61 a více let (viz. tabulka č. 1 výše).

U prvku družinový systém, konkrétně u budování společné identity, jsme zjistili, že nejčastěji společnou identitu třídy budují respondenti ve věku 20 – 30 let a 31 – 40 let. S rostoucím věkem respondentů budování společné identity třídy klesá (viz. tabulka č. 4 výše).

Avšak symbolický rámec při vyučování využívají především respondenti ve věku 61 a více let. Zde se nám potvrdil trend opačný, a to, že s rostoucím věkem respondentů využívání prvků symbolického rámce stoupá (viz. tabulka č. 7 výše).

Stejně tak tomu je u prvku program osobního růstu. Zjistili jsme, že s rostoucím věkem respondentů zapojování se se svou třídou do školních soutěží či olympiád stoupá. Nejvíce se zapojují učitelé ve věku 61 a více let (viz. tabulka č. 10 výše).

4.4.3 HYPOTÉZA Č. 3

Hypotéza č. 3: Prvek společné identity a symbolický rámec je využíván v 1. třídě více než v ročnících vyšších.

Pomocí kontingenční tabulky jsme zjistili, že vyjma anomálie 4. ročníku budování společné identity třídy s rostoucím věkem dětí klesá (viz. tabulka č. 5 výše). Nejvíce je tento prvek využíván v prvním ročníku. Užívání prvků symbolického rámce v jednotlivých ročnících je poměrně vyrovnané (viz. tabulka č. 8 výše). Můžeme tedy říci, že hypotéza č. 3 se nám potvrdila.

ZÁVĚR

Diplomová práce byla zaměřena na možnosti využití skautské výchovné metody v primární škole Plzeňského kraje. Toto téma jsem si zvolila z toho důvodu, že již 10. rokem vedu skautský oddíl světlušek, tedy dívky mladšího školního věku, a zároveň si myslím, že skautská výchovná metoda má k učitelství na 1. stupni ZŠ velice blízko.

V teoretické části jsme se věnovali myšlenkovým základům skautingu. Tato kapitola nám přiblížila postoj k výchově řady významných osobností, který značně ovlivnil formování skautské ideje. Dále jsme se zabývali historickými kořeny skautské výchovné metody, šířením skautingu z Anglie do světa, skautingem u nás a jeho adaptací na historický vývoj. Poté jsme se věnovali představení principů a poslání skautingu, jednotlivých prvků skautské výchovné metody, dynamiky a klíčových kompetencí skautingu. V neposlední řadě byla věnována pozornost praktické aplikaci skautské výchovné metody a jejímu mezinárodnímu kontextu.

Ve výzkumné části jsme prováděli dotazníkové šetření. Předmětem zkoumání bylo využívání jednotlivých prvků skautské výchovné metody v primární škole Plzeňského kraje. Dotazník byl určen pro třídní učitele 1. – 5. ročníku. Výzkumu se zúčastnilo 11 základních škol v Plzeňském kraji, celkem 132 respondentů. Cílem bylo zjistit, zda a jakým způsobem se jednotlivé prvky skautské výchovné metody užívají na 1. stupni základních škol. Především pak poukázat na společné prvky a zároveň identifikovat odlišnosti s učitelstvím na 1. stupni ZŠ.

V rámci dotazníkového šetření jsme si stanovili 3 hypotézy:

Hypotéza č. 1: Vyučující, který je či byl členem skautské organizace, využívá prvky skautské výchovné metody více než učitel, který nebyl členem této organizace.

Hypotéza č. 2: Prvky skautské výchovné metody využívají ve vyučovacím procesu více učitelé ve věku 20 až 40 let než učitelé vyšší věkové kategorie.

Hypotéza č. 3: Prvek společné identity a symbolický rámeček je využíván v 1. třídě více než v ročnících vyšších.

Všechny stanovené hypotézy, vyjma hypotézy č. 2, byly potvrzeny. Hypotéza č. 2 byla vyvrácena.

Pokud bychom měli shrnout výsledek výzkumu, prvky skautské výchovné metody jsou ve výuce ze strany pedagogů využívány, avšak ne v jejich komplexní podobě. Z prvku skautský slib a zákon není zcela zapojován princip povinnosti k Bohu, avšak princip k povinnosti k sobě a k druhým je využíván.

Prvek učení se činností je ve škole využíván prostřednictvím metody názorně demonstrační a prostřednictvím didaktických her. Metoda badatelská, která je ve skautingu považována za jeden ze základních přístupů, je využívána jen občas. Nejčastěji ji využívají učitelé, kteří jsou či byli členy skautingu a učitelé ve věku 20 – 30 let a 61 a více let.

Družinový systém je ve škole využíván v podobě budování společné identity třídy, a to nejčastěji určitým symbolem – maskotem. Identitu třídy budují zejména učitelé ve věku 20 – 30 let a 31 – 40 let a s rostoucím věkem dětí budování identity klesá. Kooperativní práce, která tvoří základ družinového systému, je však využívána jen občas či zřídka. Rozdělení žáků do skupin podle jejich znalostí a dovedností využívají především učitelé, kteří jsou či byli členy skautingu.

Prvek symbolický rámec využívá ve vyučování na 1. stupni ZŠ zhruba polovina respondentů, především ve věku 61 a více let a převážně ti, co jsou či někdy v minulosti byli členy skautingu. Užívání prvků symbolického rámce v jednotlivých ročnících je poměrně vyrovnané.

Prvek příroda je ve škole využíván čím dál tím více, avšak s tím rozdílem, že ve skautingu jde spíše o dlouhodobý pobyt a sžití se s přírodou, kdežto ve škole učitelé zařazují do výuky především školní výlety, vycházky a práci s přírodními materiály.

Zjistili jsme, že převážná část respondentů přistupuje ke všem žákům individualizovaně a zároveň se zapojují se svými žáky do školních soutěží a olympiád, především ve věku 61 a více let. Dochází tak k osobnímu růstu jedince a je tak naplňován i šestý prvek skautské výchovné metody.

V neposlední řadě jsme zjistili, že všichni respondenti se snaží být žákům určitým způsobem vzorem či přátelským poradcem, tudíž i poslední prvek, prvek podpora dospělými, je ve vyučování na 1. stupni ZŠ využíván.

Závěrem tedy můžeme říci, že skautská výchovná metoda může být pro učitelství na 1. stupni ZŠ dobrou a užitečnou inspirací. Ne všechny prvky však lze z objektivních důvodů (počet žáků, prostředí, obsah výuky) v prostředí školní třídy funkčně a plnohodnotně aplikovat. Je tak na osobnosti učitele, aby dokázal ze skautské výchovné metody vytěžit maximum a nabídnout tak svým žákům základní myšlenky a metody skautského hnutí i v prostředí školní třídy.

RESUMÉ

Diplomová práce se zabývá možnostmi využití skautské výchovné metody v primární škole Plzeňského kraje.

V teoretické části je věnována pozornost myšlenkovým základům skautingu, jeho historii a v neposlední řadě samotné skautské výchovné metodě.

V praktické části jsou shrnuty výsledky kvantitativního výzkumu, které byly získány prostřednictvím anonymního dotazníku. Bylo zjištěno, jaké prvky skautské výchovné metody jsou užívány na 1. stupni ZŠ a zároveň jaké jsou odlišnosti v jejich užívání. Výsledkem výzkumu je, že všechny prvky skautské výchovné metody jsou ve školním prostředí určitým způsobem vyžívány, avšak ne v jejich komplexní podobě. Prvky skautské výchovné metody užívají častěji učitelé, kteří jsou či v minulosti byli členy skautské organizace.

SUMMARY

The diploma thesis deals with the possibilities of using the Scout educational method in a primary school in the Pilsen region.

In the theoretical part, attention is paid to the foundations of Scout Movement, its history and last but not least to the Scout educational method itself.

The practical part summarizes the results of the quantitative research, which were obtained through an anonymous questionnaire. It was found out what elements of the Scout educational method are used at primary school and also what are the differences in their use. As a result of the research, all elements of the Scout educational method are used in the school environment in some way, but not in their comprehensive form. Elements of the Scout educational method are used more often by teachers who are or have been members of a Scout Movement.

SEZNAM LITERATURY

BADEN-POWELL, Robert. *Na pomoc skautským vůdcům*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2006.

BŘICHÁČEK, Václav. *Poselství skautské výchovy*. Liberec: Skauting, 1991.

FRANC, Daniel, Daniela SOBKOVÁ ZOUNKOVÁ a Andy MARTIN. *Učení zážitkem a hrou: praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press, 2007. Edice aktivit a her. ISBN 978-80-251-1701-9.

GAŇOVÁ, Monika, et al. *Stezka a symbolický rámeček vlčet a světlušek*. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z. s., 2015.

Charta českého skautingu na počátku 21. století [online]. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2005 [cit. 2021-11-14]. Dostupné z: http://www.vmls.cz/dokumenty/cinovnici/Charta_skautingu.pdf

Junák – český skaut, z. s.: *Stanovy spolku* [online]. 2014 [cit. 2021-11-14]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/wp-content/uploads/2018/05/stanovy-junaka.pdf>

KOL. AUTORŮ. *Experimentální skautská stezka – manuál pro vedoucí*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2006.

KUPKA, Ondřej. *Družinový systém*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2005.

LOM, Miloň. *Historie českého skautingu slovem a obrazem*. Mladá Boleslav: Šebek & Pospíšil, 1990. Junácká edice.

PRŮCHA, Jan. a kol. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995.

Scouting Around The World: Facts, Countries Involved, And History. *ScoutSmarts* [online]. [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: <https://scoutsmarts.com/scouting-around-the-world/>

SVOJSÍK, Antonín Benjamín. *Základy junáctví*. 3. vydání. Praha: Merkur, 1991. ISBN 80-7032-001-x.

ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2019. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5511-3.

ŠANTORA, Roman. *Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Praha: Junák - TDC, 2012. ISBN 978-80-86825-72-4.

VALLORY I SUBIRÀ, Eduard. *Světový skauting: výchova ke globálnímu občanství*. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2016. ISBN 978-80-7501-097-1.

VOŇAVKOVÁ, Věra. *Tichou poštou*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2005.

World Organization of the Scout Movement (WOSM). The Scout Method. Geneva, Switzerland: World Scout Bureau, 2019.

ZAJÍC, Jiří. *Myšlenkové základy skautingu*. 2., opr. a dopl. vyd. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2001. Vůdcovská zkouška. ISBN 80-86109-73-9.

Zapojení do společnosti. *Krizovatka.skaut* [online]. 28. 5. 2021 [cit. 2021-11-28]. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/skautska-vychova/skautska-vychovna-metoda/2021-04/zapojeni-do-spolecnosti>

ŽÁRSKÁ, Magdaléna, et al. *Jak pracovat se stezkou*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2008.

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ

Obrázek 1: Principy skautingu. Zdroj: vlastní tvorba.....	17
Obrázek 2: Prvky skautské výchovné metody. Zdroj: vlastní tvorba.....	22
Obrázek 3: Družinový systém. Zdroj: Kupka, 2005.....	25
Obrázek 4: Dynamika skautingu. Zdroj: World Organization of the Scout Movement, 2019	29
Obrázek 5: Kompetenční model skautingu. Zdroj: vlastní tvorba.....	31
Obrázek 6: Klíčové kompetence skautingu. Zdroj: Žárská, 2008	31
Obrázek 7: Stezka světlušek a vlčat. Zdroj: Gaňová, 2015	35
Obrázek 8: Samolepky se symbolickým rámcem. Zdroj: Gaňová, 2015	36
Obrázek 9: Samolepky se symbolickým rámcem. Zdroj: Gaňová, 2015	36
Obrázek 10: Průvodci stezek. Zdroj: Gaňová, 2015.....	36
Obrázek 11: Nášivka na kroj. Zdroj: Gaňová, 2015.....	36
Tabulka 1: Využívání badatelské metody dle věku respondentů. Zdroj: vlastní šetření.....	46
Tabulka 2: Využívání badatelské metody dle členství ve skautské organizaci. Zdroj: vlastní šetření.....	46
Tabulka 3: Kritérium rozdělení podle znalostí a dovedností dle členství ve skautské organizaci. Zdroj: vlastní šetření	48
Tabulka 4: Budování identity v zastoupení věkových kategorií. Zdroj: vlastní šetření	49
Tabulka 5: Budování identity v jednotlivých ročnících. Zdroj: vlastní šetření	50
Tabulka 6: Budování identity dle členství ve skautské organizaci. Zdroj: vlastní šetření ..	50
Tabulka 7: Využívání prvků symbolického rámce dle věkových kategorií. Zdroj: vlastní šetření.....	53
Tabulka 8: Využívání prvků symbolického rámce v jednotlivých ročnících. Zdroj: vlastní šetření.....	53
Tabulka 9: Využívání prvků symbolického rámce dle členství ve skautské organizaci. Zdroj: vlastní šetření	53
Tabulka 10: Struktura zapojení věkových kategorií se svou třídou do školních soutěží a olympiád. Zdroj: vlastní šetření.....	58
Graf 21: Struktura respondentů dle pohlaví. Zdroj: vlastní šetření	40
Graf 22: Věkové zastoupení respondentů. Zdroj: vlastní šetření	41
Graf 23: Struktura respondentů dle pedagogické praxe. Zdroj: vlastní šetření.....	41
Graf 24: Zastoupení tříd respondentů. Zdroj: vlastní šetření.....	42
Graf 25: Povědomí o skautské výchovné metodě. Zdroj: vlastní šetření	42
Graf 26: Členství ve skautské organizaci. Zdroj: vlastní šetření.....	43
Graf 27: Vlastní pravidla třídy. Zdroj: vlastní šetření	44
Graf 28: Využívání metod práce. Zdroj: vlastní šetření	45
Graf 29: Využívání organizačních forem výuky. Zdroj: vlastní šetření.....	47
Graf 30: Kritéria rozdělení skupinové práce. Zdroj: vlastní šetření	48
Graf 31: Budování identity. Zdroj: vlastní šetření.....	49
Graf 32: Způsob budování identity. Zdroj: vlastní šetření	51
Graf 33: Využívání prvků symbolického rámce. Zdroj: vlastní šetření	52

Graf 34: Způsob využívání symbolického rámce. Zdroj: vlastní šetření	52
Graf 35: Budování vztahu k přírodě. Zdroj: vlastní šetření.....	54
Graf 36: Způsob budování vztahu k přírodě. Zdroj: vlastní šetření	55
Graf 37: Individualizovaný přístup ve výuce. Zdroj: vlastní šetření	56
Graf 38: Zapojení do školních soutěží a olympiád. Zdroj: vlastní šetření	57
Graf 39: Postoj ke školním soutěžím a olympiádám. Zdroj: vlastní šetření.....	57
Graf 40: Učitel jako vzor žákům. Zdroj: vlastní šetření	59

PŘÍLOHY

Možnosti využití skautské výchovné metody v primární škole Plzeňského kraje

Dobrý den, vážená paní učitelko / pane učiteli, mé jméno je Veronika Chmelíková a jsem studentkou 5. ročníku fakulty Pedagogické Západočeské univerzity v Plzni, oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ. V současné době píši diplomovou práci, která se zabývá možnostmi využití skautské výchovné metody v primární škole Plzeňského kraje. Tímto bych Vás chtěla požádat o pár minut Vašeho času, který byste věnovali vyplnění následujícího dotazníku. Otázky jsou anonymní a slouží pouze k vypracování praktické části diplomové práce. Všechny údaje v něm uvedené budou zpracovány výhradně pro tento účel. Předem děkuji za Vaši ochotu a spolupráci.

 veru@gapps.zcu.cz (nesdíleno) [Přepnout účet](#)

*Povinné pole

Skautská výchovná metoda

Cílem této metody je rozvoj jedince po všech stránkách jeho osobnosti. Metoda je tvořena 7 základními prvky – skautský zákon a slib, učení se činností, družinový systém, symbolický rámec, příroda, program osobního růstu a podpora dospělými. Tyto prvky tvoří dohromady vnitřně provázaný nedělitelný systém.

Pohlaví: *

- Žena
 Muž

Věk: *

- 20 - 30 let
 31 - 40 let
 41 - 50 let
 51 - 60 let
 61 - více let

Délka pedagogické praxe: *

- 0 - 2 roky
 3 - 5 let
 6 - 10 let
 11 - 20 let
 21 - více let

Jsem třídní učitel/ka: *

1. třídy
2. třídy
3. třídy
4. třídy
5. třídy

Mám povědomí o skautské výchovné metodě: *

- Ano
- Ne

Jsem/byl jsem aktivním skautem/skautským vedoucím: *

- Ano
- Ne

Máte ve třídě nastavená vlastní pravidla? *

- Ano
- Ne

Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, uveďte 3, které považujete za nejdůležitější.

Vaše odpověď

Do jaké míry využíváte při výuce následující metody? *

Metoda slovní - výklad, práce s učebnicí, textem; názorně demonstrační - pokus, napodobování, předvádění; praktická - vytváření dovednosti, manipulování; badatelská - samostatnost žáků při osvojování učiva; didaktické hry - učení hrou

	Nikdy	Zřídka	Občas	Často	Vždy
Metoda slovní	☐	☐	☐	☐	☐
Názorně demonstrační	☐	☐	☐	☐	☐
Praktická	☐	☐	☐	☐	☐
Badatelská	☐	☐	☐	☐	☐
Didaktické hry	☐	☐	☐	☐	☐

Jaké zastoupení mají následující organizační formy ve Vaší výuce? *

Kooperativní - skupinová práce, při níž má každý žák svou roli

	Nikdy	Zřídka	Občas	Často	Vždy
Skupinová	☐	☐	☐	☐	☐
Kooperativní	☐	☐	☐	☐	☐
Frontální (hromadná)	☐	☐	☐	☐	☐
Individualizovaná	☐	☐	☐	☐	☐

Seřad'te následující kritéria rozdělení skupinové práce podle toho, jak často je využíváte. *

První znamená nejčastěji. Náhodně, za pomoci zadání - např. každý žák má zadáný příklad a stejný výsledek tvoří jednu skupinku

	1.	2.	3.	4.
Podle znalostí a dovedností	☐	☐	☐	☐
Podle pohlaví	☐	☐	☐	☐
Podle toho, jak si žáci sami skupinky vytvoří.	☐	☐	☐	☐
Náhodně, za pomoci zadání.	☐	☐	☐	☐

Budujete ve třídě vlastní kolektivní identitu? *

Identita = jméno, pokřik, symbol třídy

- Ano
- Ne

Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, uveďte, jak identitu budujete. Lze zvolit více odpovědí.

- Jméno třídy
- Pokřik
- Symbol třídy, např. maskot
- Jiné: _____

Využíváte ve výuce prvky symbolického rámce? *

Symbolický rámec = atraktivní obal na výchovu, který motivuje děti k činnosti, která by je v „suché“ podobě nelákala

- Ano
- Ne

Jestliže jste na předchozí otázku odpověděli ano, uveďte, jakým způsobem symbolický rámeček ve výuce využíváte. Lze zvolit více odpovědí.

- Příběh
- Kostýmy
- Kulisy
- Scénky
- Jiné: _____

Snažíte se v rámci výuky budovat u dětí vztah k přírodě? *

- Ano
- Ne

V případě, že jste na předchozí otázku odpověděli ano, uveďte jak. Lze zvolit více odpovědí.

- Výuka v přírodě
- Školní výlet do přírody, vycházky
- Využívání přírodních materiálů ve výuce
- Environmentální výchova

Přístupujete k žákům individualizovaně? Lze zvolit více odpovědí. *

- Ano, ke všem žákům.
- Ano, k žákům s podpůrnými opatřeními.
- Ano, ke slabším žákům.
- Ano, k žákům nadaným.
- Nepřístupuji.

Zapojujete se se třídou do školních soutěží a olympiád? *

- Ano, vždy, když je to možné.
- Jen výjimečně.
- Nezapojuji.

Školní soutěže a olympiády považují za: *

- důležité a žáky k účasti aktivně motivují.
- důležité, ale žáky k účasti výrazně nemotivují.
- okrajový doplněk výuky.
- plýtvání časem v běžné výuce.

Jakým způsobem se snažíte být žákům vzorem? Lze zvolit více odpovědí. *

- Plním aktivity společně se žáky.
- Dodržuji stanovená pravidla.
- Snažím se být žákům nápomocen i mimo vyučovací hodiny.
- K hodnocení přistupuji objektivně, bez předsudků.

Odeslat

Vymazat formulář

Nikdy přes Formuláře Google neposílejte hesla.

Tento formulář byl vytvořen v doméně Západočeská univerzita v Plzni. [Nahlásit zneužití](#)

Google Formuláře